

Лютеція
Юрій Павлович Винничук

Роман «Лютеція» – черговий постмодерний витвір Юрія Винничука з елементами містики, детективу, еротики, гумору і смутку. Автор зупиняється, як колись Данте, «на півдорозі», щоб озирнутися назад і довідатися, хто він насправді, прагнучи звести порахунки зі своїм молодечим бунтом проти навколишньої советської дійсності, розкопати щось більше про свою родину. І все це на тлі нестримних любовних пригод не тільки автора, але й львівського Дон Жуана 1840-х років Івана Вагилевича.

Таємничу Лютецію, дівчину зі снів, розшукують герої роману. На перепоні цих пошуків стоїть не менш таємнича організація, члени якої носять імена карт. А десь поза цим світом триває Велика Битва, звістки про яку приносять ціною свого життя мужні Листарі, до яких належить і Лютеція.

Юрій Павлович Винничук

Лютеція

Вступ

Лютий 1988. Львів. Винники

З вікна мого будинку видніє вдалині широке розлоге пасовисько, на протилежному краю якого – темно-зелений плащ густелезного лісу. Пасовисько вкрите снігом і нагадує чистий аркуш паперу, на якому аж кортить щось написати. Інколи ворони та галки і справді вправляються в китайській каліграфії, але вітер, знявши густу білу завію, швидко відновлює чистоту й незайманість снігової ковдри. Чорні кістляві граби, якими переважно заріс ліс, часто приковують мою увагу, я міг досить довго вдивлятися в їхню чорноту, у їхні покручені стовбури, схожі на скелети з піднятими сухотними руками, мовби сподіваючись побачити когось, хто небавом вийде з-за дерев і рушить навпростець через поле до мене. Там, за лісом, пролягає дорога, сновигають авта й автобуси, і з одного такого автобуса, цілком можливо, міг би хтось вийти, хтось для мене цікавий, кого я потребує в цей час, у

час розпачу й самоти. І уява моя вимальовує того таємничого когось, а точніше, ту якусь, – ту, що ось зараз виходить з автобуса й запитує, як пройти до мене. На неї очікує півгодинна хода проти вітру, отож вона закутає обличчя шаликом і вперто долатиме сніги, можливо, не раз послизнеться і впаде, але тут, зоддалеки, її манитимуть освітлені вікна мого дому. Я дивлюся на ліс, інколи здається, що там і справді відбувається рух, щось між дерев миготить, але мені жодного разу не вдається роздивитися, що це таке, бо триває воно секунди, а все ж я продовжую вдивлятися, аж поки в очах не рябіє, а біла білина снігу починає поволі підніматися, мовби хтось, хто спав під цією ковдрою, раптом прокинувся й зібрався встати, але не вставав, а лише перевертався на другий бік і знову засинав.

Мене пронизувала самотність, гнітила і чавила всі відчуття, але я був сам на сам зі своїми книжками, вони співчутливо дивилися на мене й намагалися звабити, щоб я узяв котрусь із них до рук і забувся, не думав про те, що мене гнітить, і я брав котрусь, розгортав посередині, прочитував кілька речень, і гаряча хвиля неприємного болю затоплювала мене. Я відкладав книжку й сидів, тупо вдивляючись у вікно. Я не вмикав телевізора, не отримував газет, я не знав, що відбувається довкола, і не бажав нічого знати. Мені ніхто не телефонував, зрештою, я мало кому повідомив свій номер. Мені було сумно... Може, не так сумно, як тужливо, але за чим я тужив, було б важко сформулювати. Самотність була біля мене завжди, я звик до неї настільки, що вона перетворилася на невід'ємну частину мого «Я», вона обдаровувала мене солодкими видіннями, я завдячував їй усім, чого досяг. Не покидай мене, моя самотносте, не покидай, мое останнє слово буде словом подяки тобі.

Інколи я ловив себе на дивному почутті жалю і співчуття до самого себе, мені здавалося, що я знову маленький хлопчик, якого веде за ручку уявна бабуса, бо живої давно вже нема. Я заплющую очі й відчуваю свою долоню в її – теплій і зашкарублій. Мене пронизувала ненависть, я ненавидів країну, в якій жив, але, не маючи змоги вирватися з її клітки, опинився у внутрішній еміграції. Більшість друзів – літераторів і художників, – які творили тодішню богему і з якими я любив спілкуватися, роз'їхалися або померли, я опинився на безлюдді. Тепер я спілкувався з людьми, з якими раніше почував би себе нудно, а тут навпаки – я тягнувся до них, та тільки для того, щоб знову відчути самоту, байдужість до всього і ненависть, тупу ненависть, яку неможливо було приглушити жодним вином. Моя самотність нагадує алкоголізм, я п'ю її зі смутком, але не без задоволення, цей стан мені навіть до вподоби, я відчуваю, що бути самотнім – це той дар, яким рідко хто може похвалитися. І це водночас наче стан абстиненції, коли тривалий час не п'єш і знаєш, що можеш за будь-якої хвилини випити, але стримуєш себе. Отак і я – можу взяти й зателефонувати комусь, і того дня самотність розвіється бодай на один вечір, але я не телефоную, я вдивляюся в чорноту лісу, і те, що там мерехтить – щось строкате, заманливе, – приковує все більшу мою увагу. Мигне то червоний, то білий колір, мовби хтось причаївся там і подає мені сигнали: біле, червоне, біле, червоне...

Можливо, ці сигнали й можна розшифрувати, і навіть, можливо, вони адресовані мені, але я не володію здатністю розуміти їх, хоча певна закономірність у миготінні цих барв мусить

бути. Шкода, що не маю бінокля, на такій відстані розгледіти щось неможливо. Урешті не витримую, взуваю чоботи, светра, кожуха й шапку та йду, прихопивши ліхтарика, через поле просто до лісу. Мерехтіння то з'являється, то зникає, а вітер січе в обличчя снігом і жалить щоки, очі сльозяться, скидаю рукавицю й витираю їх долонею, але за мить вони продовжують сльозитися. Вітер дме з усе дужчою силою, крутить сніговими вихорцями, піднімає цілі вітрила снігу й кидає навперейми, іти стає все важче, ноги грузнуть по коліна, сніг забивається за халяви. Але тепер, коли я дивлюся в бік лісу, то вже не бачу того барвистого мерехтіння, бо сніг сліпить, не дозволяє придивитися.

Я вперто суну вперед, опустивши голову, бачу тільки сніг і свої ноги, окуляри, заліплені снігом, я зняв, раптом до моїх вух долинають звуки, схожі на поскрипування, легеньке поскрипування хвіртки, хоча звідки тут хвіртка в лісі. Нарешті сніг перестає дошкуляти, я опиняюся поміж дерев і щойно тепер можу відсапатися, тут нема такого вітру, дерева захищають від снігу, я витираю окуляри хустинкою, накладаю і бачу, що змилився, збився з дороги. Коли увечері зайти до лісу і вдивлятися в його темряву, то здається, наче вдивляєшся в причаєну сутінь своїх нутрощів. Лячно стає ступити бодай один крок, бо дошкуляє думка, що хтось тут щойно побував, буквально за хвилину до тебе, і якщо затамувати подих і прислухатися, то можна почути ще його даленіючі кроки в скрипучому снігу. Либонь, треба пройти трохи вбік, та йти засніженим лісом непросто, бо тепер уже заважає хмиз, що причаївся під кучугурами, гілляччя хапає за ноги, цупкі мацаки облісілої ожини шарпають за штани, кілька разів довелося впасти й запорпатися обличчям у сніг. Аж ось мигнуло! Це воно – біле, червоне, біле, червоне... Ще кілька кроків, і те, що я бачу, викличе в мене жах, бажання кинутися тікати. Яким божевільним був мій намір вирушити до лісу надвечір, сутінки саме почали гуснути, а ворони угорі мостилися на нічліг і голосно каркали, мов на цвинтарі. А перед моїми очима вигойдувалося оте – біле, червоне – дівчина на мотузці. Жовтий снопик світла осяює її бліде потемніле обличчя, воно дивиться вниз. На опущених уздовж тіла руках видніють синці й чорні нігті. Густе довге волосся розкуйовджене, у ньому заплуталися дрібні сухі галузки, а на чолі видно воронячий слід. Очі видзьобані, уста теж, крізь мертвий оскал просвічують білі зуби. Я позадкував, перехрестився, роззирнувся й кинувся тікати, я біг через пасовисько, а вітер мене підганяв у спину, я біг, а в очах мені стояв той усміх.

Удома я зателефонував у міліцію й повідомив про знахідку. І так моя самотність того вечора розвіялася. Я знову сів біля вікна, поклав перед собою стопку паперу і хотів щось писати, але з голови не йшла повішальниця, хоча світло в кімнаті більше не дозволяло бачити ліс. Я пригасив його, у краєвиді простовіч нічого не змінилося, але я раптом усвідомив, що довкола запанувала мертва тиша – ні шуму вітру, ні гавкоту собак, ні людських голосів, які хоч і дуже приглушено, та долинали до моїх вух, я примружив очі й побачив темну постать, що йшла через пасовисько, йшла дуже повільно, заточуючись, грузнучи у сніг ледь не по пояс. Мені здалося, що то йде та дівчина, іде до мене, мурашки побігли мені по спині, я вхопив дерев'яне розп'яття і приставив його до шиби. Так тривало, може, з годину, постать продовжувала рухатися в моєму напрямку, але там під лісом заблимали фари, й стало ясно, що приїхала міліція. Кого ж вони там побачать, якщо вона

вже покинула дерево?

Розділ перший

1987. Винники

1

Життя на околиці привабливе тим, що у відчинені вікна вливається свіже повітря, просякле пахощами квітів, а увечері обов'язково діждешся несподіваних гостей. І нетлі – це просто невинні літаючі пелюстки, які водномить приклеюються до будь-якої поверхні й завмирають. А коли влітає кажан, його завше чути, він, потрапивши в ненависне царство світла, починає намотувати нервові кола, шугає зі страшною швидкістю, вигнати його просто так неможливо. Відчиненого вікна він уже не бачить. Але є сачок, я просто наставляю сачок на траєкторію його руху – і він влітає, заплутується і завмирає. Далі виношу його на балкон і випускаю, витрушуючи з сачка, інколи це триває кілька хвилин, бо допомогти йому виплутатися я не наважуюсь – зуби у нього гострі, кігті теж.

Гірша справа з пташками, коли залітають вони – це завше стрес, бо залітають вони тихенько і непомітно, сідають на книжки десь за спиною і сидять певний час без жодного звуку. Я в цей час щось пишу або читаю, перебуваючи весь у зовсім інших вимірах, поза цим і паралельним світом, занурений у вечірню тишу, а тут раптом: «Чікккірікккк!» І я зриваюся, як опечений! Що це було? «Чікккірікккк!» Гарячково роззираюся. А воно сіреньке, маленьке, нікудишне, але не горобець, дзьобик надто довгий, очка стривожені – не відразу й помітиш. Воно видало єдиний даний Богом йому звук, іншого воно не знає, і налякати мене, щоб я скис, не хотіло. Тому дивиться на мене так само ошелешено, як і я на нього.

Продовжувати писати, коли за тобою сидить живе сотворіння, готове на новий несподіваний звук, якимось незатишно. Але в сачок воно не потрапляє, пурхає по кімнаті, б'ється у вікна, відчинених дверей на балкон не бачить ані при світлі, ані без світла. Урешті вдається випроводити непрохану гостю за допомогою віника. Однак мені здається, що та сама невідома мені пташка вже не раз мене провідувала, я починаю її впізнавати. А вона мене. «Чікккірікккк!» Вона щось хоче мені повідомити? Можливо, щось дуже важливе. І оте її «Чікккірікккк!» має різні модуляції. Може, вона хоче мені сказати: «Перестань! Кинь

цю писанину! Глянь довкола! Який чудовий вечір! Як пахне матіола! Подивися, штурпаку, на зорі! Прислухайся до сюркоту коників і кумкання жаб! Націди собі вина, вийди на балкон і пий до зірок!» І я націджую собі вина, виходжу на балкон, п'ю до зірок, а над моєю головою, уже на даху, лунає: «Чіккіріккк!» – на здоров'я, мовляв.

А потім я сиджу й дивлюся на хляпку гівенця, що розповзлося. Якщо думаєте, що це мое гівенце, то помиляєтеся, бо це не мое гівенце. На своє гівенце я б ніколи отак не дивився. Воно пташине. Ця вертихвістка, коли я її намагався вигнати, з несподіванки здуріла настільки, що ледь не розбилася об шиби і, роблячи свої божевільні віражі, ще встигла на прощання обісрати мого стола. Але якби ж то тільки стола – вона обісрала мій роман, оцей самий, що я зараз пишу. Бракувало зовсім трішки, аби вцілила в мене. Просто перед самим носом хляпнуло. Тепер я в обрисах того гівенця вгадую профіль знайомого поета. Я невимовно тішуся і кажу: «Привіт, Стефцю! А ти ніц не змінився. Я тебе відразу впізнав».

Червневий вечір. Я п'ю вино і зі смутком дивлюся на папір, який доведеться викинути, але перед тим переписати. Гівенце має кислий дух і лежить просто посеред тексту, розповзшись широкою плямою. Я вже не згадаю, які віщі слова сховалися під ним, я не відроджу їх, але продовжую писати, думки розлітаються, натомість вигулькує слово, яке мріє лягти на папір, слово, яким розпочинатися має найкращий вірш, і сумує той вірш за найпершим словом, і вислизає з вуст. Але слово те не впокорується, доки не з'являються наступні слова, бо чому воно мусить бути першим, коли нема всіх наступних, а вони згурдилися десь у піднебінні, збилися в купу, я відчуваю їхній смак, але крізь зуби вони не пролазять, застрягають, як шматочки м'яса, єдиний спосіб їх вигнати на світ – виполокати вином. У кімнаті темніє, місяць приходить на допомогу й малює на дзеркалі губною помадою свої версії слів, заплутуючи мене остаточно, бо слів цих насправді не існує, це привиди слів. А відтак я знову хляю й відчуваю, як мені стає себе шкода. Недавно я ще був свято переконаний, що мене любить Господь Бог. Просто так, з любові до людства. Але сьогодні ця віра розвіялась.

У мене за хатою панують джунглі Бірми. Попри паркан ростуть порічки, малини й вишні, а так – лопухи, лобода, кропива – одна жалива, друга ні, червоні й лілові маки, незабудки рожеві й блакитні, будяки, бузина і ще бозна-що. Але це все таке прекрасне – бувало, вийдеш у ті джунглі, кинеш на ту красу коцика й лежиш, мов на повітряній подушці, розквітлі будяки п'янило й медово пахнуть, комашки дзумлять, метелики мерехтять...

Таким був доволі темний період у моєму житті, коли бабла не було. Цей період був не надто довгим, якихось два місяці, бо я заліз із головою в писанину й ніде не рипався, а для того, аби заробити копійку, треба було витратити певний час – позичити в сусідки гроші, поїхати на трасу, закупити в поляків сорочки й джинси, здати їх в ресторані офіціантові, повернути позичку сусідці й далі жити на зароблені кошти. Але відірватися від писанини я не міг, я знав – щойно перервуся, то втрачу нитку, яка мене веде за собою, розсію той настрій, який потім доведеться мозольно відтворювати, а тому харчувався ягодами й топінамбуром, що ріс у мене, як на цілині. Грошей вистачало лише на хліб і молоко. Та час

від часу траплялися дива. Одного разу я намагався зателефонувати з автомату, коли телефон мені відімкнули через те, що ліньки було пиляти на пошту, але монета застрягла, я вдарив по автомату кулаком, і звідти сипонули цілі жмені копійок, які я гарячково почав визбирувати з землі. Потім я гупнув ще раз – і вони знову посипалися, проте цього разу я вже наставив пазуху, щоб не летіли в порох. Свідків цього гріха не було, і я щасливий повернувся додому, вмить забувши, що мені треба було кудись телефонувати. Копійок назбиралося понад п'ятнадцять карбованців, цілий скарб, якщо врахувати, що хліб і молоко тоді коштували копійки. Але я міг ще собі дозволити й плавлені сирки, і картоплю за двадцять копійок кілограм, а до неї – ех, як гуляти, то гуляти! – двісті грамів масла за два карбованці.

Та на цьому доля не припинила мене обдаровувати, бачачи, як я захланно працюю над романом про львівського ката, який завершу значно пізніше. Час від часу я відривався від роботи, виходив у садок і прогулювався своїми джунглями. І от саме у тих джунглях я натрапив на старе відро, а у відрі було дванадцять яєць. Вони лежали на купці сіна й сухого листя, що насипалося з дерев. Ото, думаю, подбала за мене Бозя. Оцінила, мабуть, усю вагомість моєї писанини. Я раптом опинився серед Господніх улюбленців-равликів, для яких Він буде хати. І ось я теж улюбленець – мені Він присилає яйця. Що може бути природнішим? Адже якби Він мені посилав ковбасу, це викликало б підозри, хтозна, чи я б ще наважився її їсти, але яйця – це те, що в голодній уяві людини на безлюдному острові з'являється поперед усього. А я ж і є на безлюдному острові, моя хата – безлюдний острів серед безмежного зеленого лугу, яким є Світ, де пасуться вічно голодні отари Смерті. Тут лише я, міль, павуки і привид маленького котика, який то з'являється на полиці з книжками або в шухляді, то зникає, і тільки чути інколи його далекий несміливий нявкіт.

Довго не роздумуючи, забрав я, що Бозя послала, до хати і згелемзав яечню з чотирьох яєць, накришивши до неї кропиви і лободи. Наступного дня подумав: «Ну, то ж так не може бути, що лише одного дня Бог обдаровує. Мусить бути система. Бо Господь – це і є найдосконаліша і найсистемніша системна система. І коли Він бачить такого праведника, як я, то жодним чином не може обійти мене боком. Бо що мені один день?» І пішов я знову в ті джунглі, і розхилив трави похилі, і знайшов знову відро, а в ньому три яйця. Ого! Коли так піде на спад, то недовго радість раювала! Але всі наступні дні було й далі по три яйця. Видно, тих дванадцять яєць назбиралося за кілька днів, а щодня Бозя мені посилає іно по три. Зрештою, це мене цілковито задовольняло. Так минув місяць.

Коли ото сиджу я біля відкритого вікна, базграю маячню, на друк якої ще років двадцять треба чекати, і чую розмову двох сусідок. «І в мене ся не несут! Як урвало. Дві курки!» – «У мене ідна! Але ж так неслася! Так неслася! Думаю, чи не зарізати до хулери?» – «Та шо ви, пані Геню? Та шкода!» – «Та йой, пані Славцю, кому не шкода! Але шо буду дурно годувала, коли з неї користи ніц а ніц?» – «Я зачекаю, най мій Влодко прийде з войска, тогди заріжу». – «А коли він прийде?» – «Тагі би за два тижні».

Мене мовби окропом облило – то це не Бозя мене ошаслилювала, а чужі кури в мене неслися? Я був просто вбитий. Я не знав, що маю робити. Признатися, що я жер їхні яйця? І казати, що думав, буцім то від Бози? Вони й так мене мають за мішігіна.[1 - Мішігін – дурень.] Ну, добре, я забрів у ті хащі й забрав звідти відро. Я подумав, що тепер совість моя буде чистою. Але на мою совість чекали нові випробування. Бо наступного дня я в тому бадиллі знайшов старий облуплений баняк, до якого теж натрусило листя, а зверху на листі красувалося три біленьких яйця. Я підняв очі до неба й запитально глянув на хмари. Там щось блимнуло, щось затріпотіло, й мені почулося: «З'їж їх!» Хіба я міг ослухатися голосу з неба? Тут я вже сумнівів не мав: це Бозя скерувала сусідських курей до мене. Я не мав права відмовлятися від такого дару.

Усі ті дні, минаючи сусідок на вулиці, я потуплював очі, червонів і впрівав. Я ввічливо вітався з ними, а потім спиною відчував їхні осудливі погляди. «Нероба, – думали вони, – це ж бо він краде наші яйця... Закрадається в курники й цупить... Наші рідні, дорогі нашому сердцю яйця... Як таких ще земля на собі носить?» Шкарлупки з яєць я збирав у стару газету й потім ніс у смітник на другій вулиці. Бо хтозна, чи сусідки не перевіряють смітник на нашій вулиці, у пошуках шкаралупок. Я мав таке відчуття, мовби пограбував банк, і за мною стежить сто пар очей. Смерть безневинних курей лягла на мою душу. Я не знав, яким чином спокутувати мій гріх. Може, одружитися з донькою сусідки? Вона доволі апетитна, схожа на юне поросятко – своїми маленькими очками, пухкими щічками й червоним рильцем. За пазухою в неї гупають живі прохолодні яблука і смочуть гарячу кров, а внизу босі ноги цвітуть і наливаються соком. Восьмикласниця. У суботу й неділю вона вдягає рожевий пеньюар і ходить у ньому до магазину по хліб і молоко. Їй здається, що це щось неймовірно модне, бо ні в кого на вулиці такого пеньюару нема. Та й не дивно, адже пеньюар їй прислали родичі з Америки. «Який у тебе чудовий халатик!» – кажу я, зайшовши до них на подвір'я буцім позичити солі. Її мама пішла до церкви. Люся сама. Я обнімаю її за стан лівою рукою й пригортаю до себе, а правою погладжую той неймовірно м'якенький пеньюар. Вона не пручається, дивиться на мене із подивом, я нахиляюся й цілую її в уста, але тепер уже моя рука гладить її перса, потім ковзає вниз і пестить сідничку – випуклу й ідеально округлу. А коли рука нахабніє далі, Люся виривається й тікає в хату. Я залишаюся без солі.

Восьмикласниця, що з неї взяти. Замолода, щоб за мене віддали. Але родичі в Америці... це так спокусливо... може, навіть дужче за перса й сіднички. Мине ще два роки, заки вона не пручатиметься й пригостить мене всіма своїми привабами в моєму саду на коцику серед лопухів і бзикання комах. Але на ту пору я вже на ній женитися передумаю. Я згадав про неї, маючи чистий і щирий намір учинити добро сусідці, але розумію, що ніхто мого пориву не сприйме саме так, бо я ж нероба, пройдисвіт, гультай...

Я націджую з бутля вишневого вина і п'ю, а коли я п'ю, то можу розмовляти зі світом на рівних. А коли зі мною починає говорити моя бабця, яка померла, коли мені було шість років, я розумію, що таки п'яний. Тому, що я вірю бабці. Вона має на такі речі нюх. І коли вона каже: «Ти, свиньтуху, знову напився?», я потуплюю очі й бурмочу щось невиразне у

свое виправдання. Але бабуся на цьому не заспокоюється, вона супить брови й хитає докірливо головою. Там, де вона зараз перебуває, таких, як я, не люблять. І якщо я буду продовжувати пити, то ми з бабцею ніколи не зустрінемось. Усвідомивши це, я починаю гірко плакати, розмазуючи сльози по обличчю. «Аж гидко дивитися!» Хто це сказав? Це не бабуся. Вона не могла сказати таких слів. Тоді хто? Невже стрийко Зеньо?... Стрийко Зеньо! Хто б говорив! Сам банячив так, що мені сховатися, а тепер йому, бачите, гидко дивитися! Так ніби я вже весь обригався й облюрився. О ні, мені ще до цього далеко, найбільше, що я можу – заплакати. Бо мені стає шкода себе. Мені нікого так не шкода, як себе.

2

Я писав роман про Івана Вагилевича.[2 - Вагилевич Іван – (1811, с. Ясень біля Рожнятова на Станіславщині – 1866, Львів) – поет, етнограф, громадський діяч. Священиком УГКЦ був лише з 1846 до 1848, а відтак перейшов на лютеранство. Писав українською, польською та чеською. Велику вартість мають його етнографічні праці, досі не зібрані.] Правда, цей роман, як і всі інші, надпочаті у 70 – 80-тих роках, не призначався до друку, бо ніхто б його не опублікував. Я ж не писав про наукову роботу Вагилевича, про подвижництво Руської Трійці чи про його стосунки з Шашкевичем і Головацьким,[3 - Головацький Яків – (1814, с. Чепелі біля Бродів на Львівщині – 1888, Вільно) – поет, мовознавець, етнограф, історик, священик УГКЦ, громадський діяч. Автор цікавих спогадів та подорожніх записок.] я навіть не згадував «Русалки Дністрової». Мене цікавила лише одна загадкова історія, пов'язана з таємничою кралею на ім'я Юлія.

То був час, коли Вагилевич здружився з графом Юзефом Дуніним-Борковським (1809–1843), який був не лише графом, але й поетом-романтиком, героєм безлічі любовних пригод. Одного разу, коли вони з ученим вели товариську бесіду в книгозбірні графа, господар запитав:

– А чому б вам, пане Яне, не переселитися до мене? Я ж бачу, якими жадібними поглядами ви обстежуєте мої книжки. Тут для вас буде справжній рай. Я вам виділю окреме помешкання, харчування, прислугу. Ваша справа – лише займатися й далі тим, що ви любите.

Вагилевич не довго думав і погодився. Три роки – з 1840 по 1843 – він прожив у графа, і хтосьна, як повернулася б його доля пізніше, якби граф раптово не помер у тридцять три роки. Граф відразу звелів пошити йому елегантне вбрання, запропонував перейти на «ти» й став водити до театру, на бали, на літературні вечірки, в аристократичні товариства, рекомендував його вченим, як свого найближчого приятеля й чоловіка незвичайно

талановитого. Незабаром учений став відчувати свою небувалу значущість, адже в його присутності цілком щиро дивувалися з його знань, хвалили його високі ідеї. З листів Вагилевича до брата видно було, що граф йому остаточно замотиличив голову, переконавши несміливого семінариста, що він геній, світоч над світочами, а в додатку красень із красенів, у якого закохані всі аристократки. «Я бачу, – писав Вагилевич, – як вони дивляться на мене, як обожнюють і хвилюються, коли я наближаюся до цих зацних краль, аби перекинутися словом. Одна ледь не вміла, коли я цілував їй руку».

Треба сказати, що Вагилевич і справді був вродливим. В нього часто закохувалися. Зокрема, Марія Зарицька, донька священика. Але граф зробив усе для того, аби роз'єднати їх задля своєї примхи. Власне, про це згадував Яків Головацький: «Примхливий польський аристократ і нежонатий пестій великого світу, граф Юзеф Борковський, зіпсував і здеморалізував невинну душу молодого чоловіка, дав йому закуштувати принадних пристрастей зіпсуття, підбив його зарозумілість до неправдоподібної висоти, звів його уяву на брудні бездоріжжя, – одним словом, убив морально непорочного робітника науки і зробив його забавкою своєї панської примхи. Даремно ми, старі приятелі, намагалися переконати його, що все те – ошуканство й знуцання над його недосвідченістю та наївністю. Борковський до тої міри опанував його душу, що одним словом розсіяв усі сумніви Вагилевича. На наші упімнення він відповідав: «Ви не маєте поняття про те, що робиться в аристократичнім світі. Ви виховані в колах буржуазії або простолюддя». І нічим не можна було переконати його».

Він «почав з того, – пише Я. Головацький, – що розбудив у Вагилевича славолюбність: він величав нібито красу його яскраво-блискучих чорних очей, його чудове чорне волосся. У всіх товариствах, певно, з намови Борковського, усі дами потверджували се з тисячами підлесних додатків. Поет почав вірити, що він красень і може бути львівським донжуаном. Цілими годинами він пересиджував перед дзеркалом, робив різні вигадливі причіпки і любувався своїми чорними очима».

Ізмаїл Срезневський, побувавши у Львові в липні 1842-го, писав у листі до матері: «Вагилевич помешался на том, что в него влюбляются».

«Борковський, звісно, жартував над самолюбством свого клієнта і підсичував його пристрасть, – продовжував Я. Головацький. – У приятельських розмовах, вивідавши, який у нього ідеал краси, Борковський налаштував Вагилевича писати вірші, піддаючи йому теми і мотиви. І той писав мрійливі віршики, декламував їх дамам, вони були нібито в захваті, усе учене товариство не знаходило слів похвали і величало Вагилевича, порівнюючи з Петраркою, Байроном і Міцкевичем».

Ідеалом його жіночої краси була білявка з голубими очима...

Однієї неділі Борковський з Вагилевичем прогулювалися парком серед розквітлих лип на Погулянці, кидаючи позирки на панночок у білих кринолінах, панночки відповідали ледь

тамованими усмішками з-під білих парасольок. У парку було тлумно, грала оркестра, крутилися каруселі й вабили око кольорові вогні. З гойдалок і з човнів на ставку лунали голосні сміхи.

– Знаєш, Янку, – промовив граф, коли вони зупинилися біля будки з трояндовою водою, – ти повинен знайти собі предмет любові й так само, як усі великі поети, оспівати його. Бо писання поезій про абстрактну особу, яку читач не може собі уявити і повірити в її існування – це терен графоманів. Великий поет мусить мати свою Лауру чи свою Беатріче.

І тут він почав перебирати усі імена, які гарно звучали. Поетові понад усе сподобалося ім'я Юлія. А відтак він уже писав вірші, присвячені таємничій, ніколи не баченій Юлії. Граф їх опублікував у львівському журналі «Dziennik Mod Paryskich», де й сам друкувався.

Треба сказати, що до 1848 року у Львові видавали тільки два літературних журнали. При цьому тривалий час були лише одні «Rozmaitosci», аж поки один кравець не вирішив видавати «Dziennik Mod Paryskich», в якому знайшлися і літературні сторінки. Гонорарів за того часу платити прийнято не було, але кравець для Вагилевича зробив виняток – заплатив йому відрізом тканини на камізельку. Тобто це був перший гонорар в історії Львова.

Усе графське товариство почало переконувати Вагилевича, що в нього поетичне, ясновидне прочуття, магнетизм серця, що вилився в несвідомий потяг до незнайомої особи, яка неодмінно повинна відчувати його непідробну пристрасть, відчувати це з його віршів, і теж покохати і марити ним. А згодом Вагилевич став пильно приглядатися до всіх краль шляхетного товариства, намагаючись розпізнати свою Юлію, він свято повірив, що вона мусить існувати насправді, і вже снував солодкі мрії. Небавом граф звірився йому, що омріяна Юлія, білявка з голубими очима, справді існує, а походить вона зі шляхетської родини й закохана в чорні очі й чорні кучері поета.

– Вона в'яне й терпить без надії, – розповідав Борковський. – Однак зблизитися з нею поки що неможливо через лиху мачуху.

Вагилевич знову писав сонети, які граф передавав через тітуса і бабусь Юлії. Так зав'язався цікавий фантазійний роман розміряного коханця з мітичною коханкою. Все товариство Борковського, особливо дами, з ентузіазмом підхопили свіжоспечену інтригу, підтримуючи тривале листування. Вагилевич з хвилюванням отримував любовні листи від Юлії і посилав їй пристрасні відповіді віршами й прозою. Та довго така таємничість тривати не могла, і мрійника почали долати сумніви, він нервував, йому баглося нарешті побачити предмет своєї любові. І тоді граф урізноманітнив забаву, повідомивши, що Юлія з тіткою і завидющою мачухою будуть в єзуїтському костелі на такій-то лавочці. Вагилевич пішов до костелу і з-за рогу обережно підглядав, але зустрітися з Юлією очі в очі йому не вдалося, бо вона була в каптурі, з якого вибилося тільки світле пасемце волосся.

Аж ось граф потішив поета, що Юлію вивезли за місто, до Кривчиць на віллу. Там неподалік є розлогий сад з екзотичними деревами, де закохані й зможуть зустрітися. Вагилевич ішов шість верст до Кривчиць, сповнений мрій і пожадань, усю дорогу лише те й робив, що уявляв їхню першу зустріч, у душі його буяла весна, вибухаючи півоніями й ліліями. У саду теж було багато квітів, які чудово гармоніювали з настроєм поета. Він вийняв із кишені плескату плящинку медівки й зробив великий ковток, хотів, щоб на його вустах залишався присмак меду, коли буде цілувати Юлію. Далі походжав садом, бесідував з деревами, погладжував долонею стовбури, відчуючи, як енергія саду вливається в нього й додає сили та віри. Так минуло кілька годин, коли терпець урвався, і він зважився наблизитися до вілли. На кружганку сиділи молоді люди й гостилися. Чи була серед них Юлія? Можливо. Бо кралі сиділи спиною до прибульця. Двоє плямистих кудлатих сенбернарів підняли голови й наставили вуха. Поет патетично вигукнув: «Gdzie jest ta Julia, co ja Kocham nad życie?» Здивовані відпочивальники почали сміятися. Кралі повернули голови. Хто з них Юлія? Собаки загарчали й посунули до непроханого гостя. Довелося чимдуж зникати. «Юліє! Юліє!» – гукав Вагилевич квітам і травам, відлуння котило його голос і глушило в кущах розквітлого ясьмину.

Борковський, вислухавши дорікання, не розгубився:

– Ясю, май терпіння. Ти ж бачиш, що та лиха мачуха пильнує її, як зіницю ока. Либонь, стара порхавка щось пронюхала. Але не втрачай надії. Я роблю все, аби ви нарешті зустрілися.

Граф організовував здибанки то в театрі, то в парку, то в ресторації, але завжди щось виникало на перешкоді. Кульмінацією цієї авантури стала звістка, що закохана Юлія бажає обмінятися перснями з коханим. За посередництвом різних тітусь, бабусь, вірних покоївок Борковський передав перстень Вагилевича, а Юлія передала свій з емблемою троянди й підкови. Поетові закрутили голову так, що, за словами Я. Головацького, кожен міг вигадати нісенітницю, а Вагилевич вірив усьому. Товариство графа укладало різні проекти – тікати обом закоханим до Франції, Англії, Америки. Юлія нібито згоджувалася на все. І Вагилевич снував мрії про райське життя в далеких краях з предметом своєї пристрасної любові, виливав свої мрії в листах до Юлії і отримував від неї такі самі любовні листи; але бистре око мачухи розбивало всі плани.

Розпусна фантазія Борковського придумала ще один жарт, що дав новий матеріал для фантастичних байок і пліток. Він обіцяв влаштувати для нібито заручених Далібора (так у листах підписувався Вагилевич) і Юлії шлюбну ніч, запевняючи, що такі історії – звична річ в аристократичних колах. Вагилевич наївно повірив, що Юлія згодилася задля нього піти на такий сміливий крок. Одної прегарної ночі під час запустів приїхала дама в масці до помешкання графа. Борковський мовчки вказав їй pokój, де в алькові чекало наготовлене шлюбне ліжко з отороченими подушками під кармазиновим балдахіном. Світло падало лише від однієї свічки. Вікна в покої були щільно зашторені, жоден промінчик місячного світла сюди не пробивався. Над ліжком висіло розп'яття, образ Матері Божої і вінок,

посвячений на свято Божого Тіла. Біля ліжка на накаслику[4 - Накаслик – тумбочка.] стояли громниця[5 - Громниця – свічка.] і карафка, мабуть, з наливкою, два келихи і мисочка з родзинками. Юлія розібралася й погасила свічку. Поет із завмиранням серця вслухався в сусідній кімнаті до шелесту сукні, до найменшого шереху. На звук дзвінка Борковський впустив Вагилевича в самій білизні до зовсім темної кімнати, повідомивши, де лежить Юлія, і взявши слово гонору, що той не промовить до неї жодного слова.

Вагилевич навпомацки наблизився до ліжка, вловлюючи п'янливий запах парфумів, роздягнувся до решти й заліз під теплу ковдру. Там його чекало гаряче розпашіле тіло, яке без опору дозволило себе пригорнути. Поцілунки були не менш гарячими, але й мовчазними. Руки поета гарячково обмацували омріяний скарб, та коли ковзали по стегнах і намагалися проникнути між них, дівчина їх стискала, тоді він сповз нижче, і вони розкрилися перед його вустами. Борковський задоволено підслуховував за дверима. З алькову любові долинали тільки приглушені зітхання, ритмічний подих, порипування ліжка. Потім запанувала мертва тиша, яку незабаром перервав дзенькіт скла – то Юлія намацала карафку й розлила по келихах наливку. Вони випили, ще кілька хвилин посиділи, притулившись одне до одного, а потім коханець вислизнув з ліжка, поцілував дівчину, зодягся і вийшов. Тієї самої ночі безмовна маска від'їхала. Більше її Вагилевич не бачив.

3

Історія з Юлією була доволі заплутана. Версія Головацького, на думку Івана Франка, – це лише плітки, які кружляли в шляхетських колах, бо фантазійна Юлія існувала насправді. Але чи то була та сама Юлія? Можливо, їх було дві? А то й три? Юлія, з якою Вагилевич листувався, мала прізвище Шенвальдер. Та була ще й інша – Юлія Б., яка стала для поета фатальною кралею.

На початках він надавав перевагу іншій панні – Сильвії, хоча й вагався, звіряючись Юлії: «Я не кажу, що я її кохав, хоча був би кохав і то тією любов'ю довгою, повільною, яка кінчається тільки зі смертю». Юлії він залишив роль своєї Музи: «Ти не можеш осуджувати мене за те, що я хочу бачитися з панною Сильвією С., особою освіченою, з дуже добрим серцем, поруч з якою я завжди відчуваю незвичайний душевний спокій. Ти сама колись казала, що не тільки не будеш мені перешкоджати, але навіть допоможеш мені, якщо я буду шукати собі дружину. Власне, прийшла пора дотримати слова. Бо є лише одна Сильвія, з якою я був би найщасливішим з людей».

В іншому листі він пише: «Моя дорога Юльцю! Я хочу бути твоім невірником до смерті, належати тобі, як річ. Поховати в тобі увесь світ моїх чудовних марень, умерти для світу й жити винятково для тебе. Для тебе єдиної!» А далі уже звіряється Юлії в тому, що

закоханий у Марію Зарицьку, якій ще у 1838-му присвятив цикл любовних віршів, і переконаний, що вона його кохає, але нічого з того кохання не вийшло, бо втрутилася вже не фантазійна Юлія, а реальна.

Розділ другий

1987. Винники

1

Не знаю, може, хтось ставиться до цього нормально, як до чогось цілком буденного, як до променів сонця на світанку просто в обличчя або до раптового світанкового грому, коли сон іще такий солодкий, а ти розморений, замріяний, і сниться тобі зворушлива пригода з дівчиною, про яку ти думав, але доля тебе з нею не зводила. Бо й справді – ну не будеш лаяти сонце чи грім за те, що вони зворохобили твій сон. Але тут інша річ. Тут мені йдеться про дзвінок. І це вже ні в кут, ні в двері, ні в ксьондзові вікна, це виводить із рівноваги, і, схопивши слухавку, я реву захриплим, ще сонним голосом:

– Альо! Якого дідька!

– Сервус, Юрцю! – чую натомість цілком спокійний дружній голос Ромка. – Вибач, що я потривожив твій сон, але тут така справа...

– У сраці я мав твої справи! Якого лисого дзвониш мені в... в... – тут я хапаю годинника й починаю звірити: п'ята година ранку! – Якого милого дзвонити мені о п'ятій ранку?! Я писав до другої! Я невиспаний!

Але Ромко незворушний, як письмовий стіл.

– Юрцю, не злися, увійди в мою ситуацію. Нині приїжджає та дівчина, пам'ятаєш, про яку я тобі розповідав, що я з нею зазнайомився в Чернівцях. А я не можу її зустріти... я не можу її зустріти, бо до мене приїхала Вірка. Розумієш? І зараз вона в мене, а я вибіг на вулицю, щоб зателефонувати. А вона спить. Я ж не кину її й не побіжу на вокзал. Виручай!

– Ти хочеш, аби я зустрів ту твою...

Є люди, яких можна намовити до всього, яких можна намовити до чогось і ті, яких неможливо намовити ні до чого. Я, вочевидь, належав до перших, але ще вагався.

– Я знав, що ти не підведеш, – торохтів Ромко. – Записуй... потяг номер... вагон...

– Чекай, я ще не погодився!

– Вона блондинка, довге волосся, личко кругленьке й вуста пелюсточками... Складені так, ніби вона хотіла сказати «О», але передумала. Розумієш? «О». Та ти її відразу впізнаєш, бо вона там на весь перон буде найвродливіша.

– Я не сказав, що...

– І не забудь їй повідомити, що я мусив поїхати до Києва, а приїду завтра...

– То я мушу з нею цілий день валандатися?

– Ти справжній друг.

– А де вона переночує?

– Та в тебе ж, не в мене. Покажеш їй місто, Личаківський цвинтар, архітектуру. Вона таке любить. Можеш і в оперу завести. Вона, знаєш, інтелектуалка.

– Чекай-чекай... ти мені про ночівлю поясни.

– Та все нормально. Вона дівчина з принципами. Я з нею не цюпцявся, якщо це тебе цікавить. І тобі не вдасться за один день її в цьому переконати. Так що я спокійний.

– Я не збирався приймати гостей. У мене не прибрано. У мене в хаті чортзна-що, усе догори ногами. Книжки по підлозі, рукописи на підвіконні.

– Прекрасно. Це якраз те, що треба. Вона любить талановитих людей. Я, між іншим, казав, що я художник, то ти не підведи.

– Ти – художник?

Я остаточно збранив, бо Ромко не був навіть малярем. Він був фарцівником – купував у поляків джинси і перепродував. Зрештою, як і я.

– Цікаво, а що коли вона захоче ознайомитися з твоїми картинами?

– Не переживай. Я про це вже подумав. Позичу в Дема.

Дем був справжнім художником, але бухарем. За пляшку міг позичити не лише свої малюнки, а й чергову коханку.

Дзвінок від Ромка мене вивів з рівноваги, я не міг заснути, хоча до потяга було ще далеко. Але друг є друг. Хоча друзі поділяються на добрих і поганих. До перших належать ті, що не позичають у мене грошей, а до других ті, які не позичають мені. Ромко ніколи не позичав у мене грошей, бо крутився набагато жвавіше, ніж я. Але мав фатальну особливість потрапляти з дівчатами в неймовірні ситуації, з яких потім мусив виплутуватися з неабиякими пригодами. Коли він щойно приїхав до Львова і вступив до універу, то поселився в помешканні на Личакові в дуже доброї господині, яка йому ще й сніданок готувала, прала, прасувала, ходила, як за рідним. У господині була дочка, дуже вродлива. Ромко відразу на неї запав. Правда, дочка саме перед тим впала з горіха й мусила лежати в ліжку з поламаними ногами. Але чи могли поламані ноги стати перешкодою для двох молодих людей? Дуже швидко Ромко вже з нею кохався й навіть загорівся женитися. Дівчина не була проти, та й мама тішилася, але Ромко вважав, що варто зачекати, поки кохана зможе встати й сама піти з ним розписатися. Донька й мама мали іншу думку і вважали, що не так і зле буде розписатися на візку, бо то якось непорядно: живуть, як муж із жоною, а не розписані. Ну, до церкви на шлюб, то нехай – можна й зачекати.

Ромко погодився. Але час минав, місяці спливали за місяцями, а дівчина ані з ліжка, ані з візка не вставала. Тут в Ромковій голові почала зароджуватися підозра, що його одурено, він влаштував скандал, і дівчина призналася, що ніколи-ніколи більше не встане.

Того вечора Ромко нахлявся так, що додому не дійшов, подався ночувати до колежанки. Розповів їй своє горе, вона його втішила, потім втішила ще раз, а наступного дня він закрався до хати, коли тестьової не було вдома, і під голосні ридання й крики своєї дружини спакував валізу. Більше він туди не з'являвся. Тестьова ще не раз приходила до універу, соромила його перед усіма, жалілася ректорові, плакала й кляла, але Ромко виявився непохитним.

А незабаром побачив тестьову знову в групі жінок, які шукали квартирантів. Вона саме розмовляла з молодиком, який щойно поступив. Хлопець був високим, симпатичним. З усього було видно, що умови, запропоновані господинею, йому підійшли. Ромко подумав, що, може, варто його попередити, але вирішив, що не має він права й надалі псувати життя бідній дівчині. Ану ж той якраз не втече? Коли вони минали Ромка, тестьова вдала, що його не впізнає.

Після його дзвінка я з годину почитав, а потім все ж таки заснув і прокинувся біля полудня. Мені зовсім не хотілося їхати на вокзал, я збирався провести цей день вдома й продовжити писати. Але все свідчило про те, що цей день так просто не закінчиться.

У «Кентаврі» за столиками не було жодного вільного місця, хоча до вечора ще було далеко, біля стійки бару всі кріселка теж були зайняті, й на мене дивилися самі випнуті дупи, серед яких я безпомилково розпізнав Ліліну й попростував до неї. Ліля належала до дівчат, які могли підтримати будь-яку бесіду з будь-ким, миттєво вловлюючи тон розмови й момент, коли треба сказати «так-так!», «та ти що!», «ну він і козел!», «я так і знала» або «та не бери собі до голови», а при згадці, скажімо, про Ле Корбюзьє – з невинним виразом запитати: «Це той славетний кутюр'є?» Яюсь після однієї великої п'янки ми з Лілею опинилися на одній канапі і винятково задля здорового сну покохалися. Після цього ми стали гарними друзями, які можуть завиграшки одне одному звіряти свої таємниці. У її торбинці, окрім косметики, завжди лежали чисті майточки, презервативи й зубна щітка, бо вона часто не знала, у чиєму ліжку переночує, зубної пасти не потребувала, що-що, а в кавалера вона мусила бути. Ліля спеціалізувалася на туристах, чиї кишені чистила неймовірно талановито. Поки я йшов до неї, вона встигла витягнути з кишені хлопця, який сидів поруч, запальничку, прикурити цигарку й покласти запальничку на місце. Ніхто цього окрім мене і бармена не помітив, та й я це побачив лише тому, що не зводив з Лілі очей, а бармен, наливаючи келихи, упівка стежив за всім, що відбувається довкола, але йому ці Ліліні маніпуляції були давно знайомі, він знав, що львів'ян вона ніколи не чистить. А туристи – це таке, вони, зрештою, і приперлися сюди, щоб проциндрити гроші.

Нарешті пропхавшись до Лілі, я обняв її за талію й поклав голову на її плече, вона вдоволено замуркотіла: «Сервус!» – і посунулася, роблячи мені місце на стільчику. Ліля цмулила через соломинку різнобарвний коктейль, який складався з м'ятного лікеру, рому і шампанського.

– Що тебе так рано принесло? – запитала вона.

– Ти не повіриш. На світанку телефонує Ромко й просить, щоб я зустрів його дівчину, яка приїде з Чернівців пополудні, бо він не може. У нього в гостях інша.

– Це на нього схоже, – сказала вона й кивнула барменові: – Налий йому шампана. – Потім обернулася до мене й додала: – Нині ставлю я.

– А що – був урожайний день?

– Вечір. Учора, – і випростала, усміхаючись, три пальці, – це означало, що вона обчистила трьох туристів.

Ліля мала надзвичайно спритні пальчики, могла б грати на роялі, але не грає. Вона ніколи тісно з туристами не спілкується, навіть не сідає до них за столика, їй досить попхатися в натовпі, який штурмує ввечері ресторан, чи висмикнути комусь гаманця з задньої кишені під час танців. Тому запідозрити її буває важко. Тим більше, що Ліля має хоч і симпатичне обличчя, але таке, що відразу забувається, от дивишся на нього, дивишся, і здається тобі, що ти вже його увібрав у себе, а тільки-но відвернешся, воно розпливається в уяві, як сон, бо насправді нема в ньому жодної виразної риси, усе правильне й гладеньке, навіть гладко зачесане волосся такого кольору, що важко сказати – білявка вона чи шатенка.

– То ти повинен зустріти дівчину, якої ніколи в житті не бачив?

– Уявляєш? Нафіга мені цей ровер?

– Дівчина, яку ти ніколи не бачив і яка навіть не підозрює про твоє існування... Тут відразу дві проблеми. Але, може, вона тобі сподобається. Усяке буває. У тебе є зараз хтось?

– Повний штиль. Два місяці тому Зірка підловила мене з Нуською, дала мені по писку, назвала гівном і зникла з мого овиду. Зірка сказала, що я мушу нарешті визначитися: або ми одружуємося, або рвемо стосунки. У результаті я лишився сам. Але я за ці два місяці багато чого написав, сидячи в хаті без жодного зв'язку зі світом. Зате мені Бозя посилала яйця.

Ліля з підозрою глипнула на мене й промовила:

– Зірка – класна баба. Ти дурний, що не женився на ній.

– Я безробітний. Зарібки в мене нерегулярні, їх вистачає лише на харчі й посиденьки в барах. Сім'ю я не зможу утримувати.

– І так усе життя?

– Чому усе життя? Колись це все зміниться. Якщо мені Господь послав цілий місяць яйця, то колись він мені пришле й гроші. Ще трішки доведеться помучитися.

– Я тобі поясню одну річ, – промовила повчальним тоном Ліля, поклавши мені руку на коліно. – Можливо, вона тобі допоможе в житті. Днями один мій друг розповідав про дівулю, в яку втріскався, і питає: «Порадь мені, як її зацікавити собою? Як зробити так, щоб моя персона вкарбувалася їй у саме серце?» І в момент, коли мій мозок почав процес обдумування, розкрилися небеса, засяяло сонце, і я чітко усвідомила просту істину, послану мені вищими силами. Відповідь прийшла, як Господнє послання, чиста й правдива, мов ранкова роса. І я кажу: «Треба бути мудаком!»

– Що?

– Що, що? МУДАКОМ треба бути! І вона твоя! Цілком і повністю. Бо яка ж нормальна, красива жінка закохається в доброго чоловіка? Тільки хардкор! Тенденція української жінки проста, як двері: щойно вона починає волати: «Він МУДАК!» Всьо! Це успіх! Вона закохана! Кому ж воно цікаво: стосунки без стресів? Я за своє життя бачила десятки пар, де вона – БОГИНЯ, а він – МУДАК. І все в них прекрасно! Бо їм fajно й весело. Бо ніякого конфетно-букетного, а одразу пару гучних скандалів і сковорідкою по морді. Неважливо, хто кому. І вона ходить з подружками на шампанське, набухується в хлам і скулить: «Він МУДАК! Я йому тридцять разів дзвонила, а він не взяв слухавку! Я покину його! Завтра, блять!» А завтра вона тверезіла і зі сльозами на очах вибачалася перед ним, що приїхала додому п'яна. А він ще тиждень влаштовував їй заколуп мізків, а потім – вона йому, але ніхто ні від кого не йшов – бо це любов. А любов зла, шо мандець. У нормальних людей тіки так і буває. Бо жінщинам-богиням не властиво закохуватися в хороших мужчин, добрих і порядних, таких, щоб котік-котік. Їм скучно. Їм треба, щоб сльози в подушку, печаль і біль, п'яні розборки, дати пару раз по морді й обов'язково приревнувати до якоїсь левої тьолочки, на яку він мав необережність випадково подивитися, а потім закотити істерику. В цьому весь сік стосунків, я думаю. Ідеальний союз, який ледве чи розвалиться: вона – богиня, він – мудак. І все в них буде зашибись. Така от історія.

– Ну, й до чого тут я? – запитав я цілком невинно.

Ліля забрала свою руку з мого коліна й глянула так співчутливо, що не було сумніву: інтимний контакт між нами перервався, а мене урочисто посвятили в мудаки. Зрештою вона це підтвердила і словами:

– Не бійся бути мудаком, і все в тебе в житті піде як по маслу. Можливо, сьогодні приїде твоя доля.

– Не жартуй. Це ж Ромкова дівчина. Вона приїде до нього. Точніше – вступати в універ. У мене ідея: підеш зі мною на вокзал?

– Якого дідька?

– Зустрічати її. Знаеш... утрюх нам буде веселіше. Потім попремося до якоїсь кнайпи.

– Не, не до якоїсь, а до «Львова».

Вона мала на увазі ресторан «Львів», у якому завше човплося багато туристів, а назагал публіка там була дуже строката: фарцівники, перевдягнені менти і кагебісти, проститутки, грузини, поляки і камандіровочние.

– То ти згодна?

– Та добре, – байдуже кивнула вона.

– Ти – справжній друг.

– Я вип'ю ще, – зітхає вона. – Як гадаєш – можна мені ще? – Я плескаю її підбадьорливо по спині, вона замовляє нам шампанське і, глибоко затягнувшись, примружує очі. – А знаєш чому?

– Ні.

– Якби з тобою сталося те, що зі мною, ти б і сам не п'янів. Минулої суботи я телефоную Юркові... ну, тому зубному технікові... Пам'ятаєш, ми з ним Новий рік зустрічали?

– У тебе з ним роман?

– Та який, блін, роман? Всього тільки близький контакт третього ступеню. Коротше, я в нього вже кілька разів була. Ми проводили час досить непогано. І от ми домовляємося, що я приїду до нього знову. Я приїхала, а там у нього курва! Ну, ти розумієш, яке запаadlo? Навіщо він це зробив? А тут ще така фігня, що в мене якраз сестра заміж ішла, то я їй все бабло, яке мала, віддала. Лишила буквально жменю копійок – разом десь два краби. І я, ідіотка, беру таксі, бо він обіцяв зафундувати, іду до дідька на роги, розраховуюся, а назад мушу добиратися тролейбусами, трамваями. Бо він мене, звичайно, не пускає до себе.

І тут я відкриваю рота, бо вся ця історія стосується й мене. Переважна частина мого життя проминула без телефону. У перші дні, коли він у мене з'явився, я обдзвонив усіх знайомих, повідомивши радісну новину, а потім уже майже не користувався. Телефон для мене завжди залишався чимось чужим, я не любив, та й досі не люблю надто довго спілкуватися на відстані, волію живий балак. Минулої суботи в слухавці пролунав ніжний жіночий голос:

– Привіт. Як справи?

– Краще не буває.

– Що робиш?

– М-м... нічого...

Я не мав зеленого поняття, хто телефонує, а запитувати незручно, надто, що голос такий приємний, що не хочеться його відпускати.

– Нічого? От і я так подумала. І вирішила заїхати до тебе.

– Правда? – Я ошелешено роззявив рота і не знав, що казати. Може, і справді нехай приїжджає. Хоч і невідомо хто, але це ще цікавіше. Треба потягнути час. – А ти де?

– Вдома.

– А що робиш?

– Нічого. Тому й подумала.

– Ну, так... давно не бачилися.

– Що ти мелеш? Усього лишень позавчора, як... ми...

І тут мене попустило – вона помилилася телефоном. Я увесь минулий тиждень не виходив з дому. Я її не знаю, вона не знає мене. Але ми гарно поговорили. Мій голос нагадував їй голос коханця. Її голос мені не нагадував нікого, хоча інколи пробивалися окремі нотки, але були вони невиразні, розмиті. Тепер я не знав, як завершити розмову. Я мав не надто погідний настрій, з одного боку, хотілося пояснити, що вона помилилася, а з іншого – розмовляти далі. Навіщо? Не знаю.

– Для мене два дні – давно, – сказав я без зайвої остороги.

– Жартуєш? Я викликаю таксі?

– Добре, – кажу я приречено.

Кудись вона та й приїде. Мені вже було байдуже.

– Але ти фундуєш.

– Звичайно, як завжди, – усміхнувся я задоволено.

– Не тринди. Минулого разу я платила. Ти там вибіжи, щось купи.

– Наприклад?

Презерватив? Торт? Свічки? Квіти?

– Вино, наприклад.

– Добре, па.

Я поклав слухавку й уявив собі, як вона їде до когось, з ким щойно домовилася. Як вона

дзвонить у двері і застає його з іншою. І як вони не можуть порозумітися й скандалять, а та друга втручається, і вони уже скандалять утрюх, перебиваючи одне одного. І вона кричить йому: «Брехун! Ти це навмисне зробив», а він не знає, що казати, бо та друга з-за спини стає все агресивнішою в обороні своєї території й намагається дотягнутися розчепіреними пазурами до непроханої гості. Сусіди траскають дверима: «Що там у вас таке?» Урешті він зачиняє двері перед нею, і вона, шморгаючи носом, виходить на вулицю, на повні груди ковтає холодне повітря й каже: «Боже! Яка скотина! І я з ним... стільки...» Заплативши за таксі, вона вже не має грошей на дорогу назад. Доведеться добиратися автобусами. Вона бреде простовіч, очі сльозяться від блиску фар і мокрого асфальту, і коли чує, що поруч зупинилося авто, і хтось пропонує: «Дівушка, вас падвезті?», з насолодою і відвертою сатисфакцією посилає його дуже-дуже далеко...

— Як я тебе розумію, — зітхаю, відчуваючи, як у мені прокидається щось схоже на совість, точніше, хирлявий зародок совісті, коли я усвідомлюю, що вона розмовляла зі мною.

— Я не можу досі второпати, навіщо він це зробив, — зітхає вона скрушно і глибоко затягується. — От навіщо було мене так принижувати?

А я починаю роздумувати, як так вийшло між нами? Можливо, тому, що вона раніше ніколи мені не телефонувала, а я не навчився розпізнавати її голос із телефону? Я колись повідомив їй свій номер, а вона похапцем записала двох Юрків поруч. Може, не тільки імена, а й голоси однакові. У мене була дівчина, голос якої я постійно плував з голосом її мами. Вони цим тішились і не раз мене розігрували. Чи можу я себе вважати винним? Я цмулю вино, а моя совість знову влягається спати, їй так найзручніше — у такому стані тихомирної дрімоти. Я підливаю Лілі вина, і вона зиркає на мене з вдячністю, радіючи, що в неї є я, справжній друг, такий, що ніколи не підведе, такий, якому не треба нічого довго розжовувати, на якого завше можна покластися у вирішальну хвилину. Кому ж, як не мені, можна довірити всі свої проблеми, смутки і болі?

— Як добре, що ми з тобою не закрутили наш роман на довше, — каже вона. — Зараз ми б, можливо, уже й не вітались.

— Так, звичайно, — з готовністю погоджуюсь я. — Принаймні ти не зможеш ніколи сказати, що я розбив тобі серце.

— Серце... — вона гірко всміхається. — Мое серце розбите давно, і гірше вже бути не може. І знаєш, що я тобі пораджу: ніколи не закохуйся. Ніколи-ніколи. Просто думай, що це кохання, але відразу піддавай сумнівам. Тоді значно легше буде розчаровуватися. Ти ж розчаровувався в житті? — Я кивнув. — Ну, от. Бо кохання — це лише пристрасть, порив душ і тіл, короточасний вибух почуттів. А пристрасть недовговічна, вона вся в білому цвіті, як весна, після якої настає щедре на тепло літо, приходить призвичаєння, розуміння з півслова чи хвилеве роздратування з півслова — не має значення... головне, що двоє тіл і душ пристосовуються, як дві деталіки одного механізму... хоча механізми часто щось

заклинює... І оце ЩОСЬ – відіграє пізніше важливу роль... На нього спочатку ніхто не звертає уваги, але воно сидить у комусь із них і муляє... воно мучить і робить усе, аби двоє тіл і душ починали поступово віддалятися... А потім настає осінь, і все осипається... усе марніє, жовкне, скручується, стає таким буденним і одноманітним... Усе байдужіє... А коли настає зима, то тільки притрусить снігом, і нічого не залишається... навіть слідів тієї пристрасті... Я вже пережила дві такі зими, і не певна, що подолаю третю. Розумієш? Чоловіки здебільшого дуже підлі. – Помітивши мій здивований погляд, додала: – М-м-м... жінки – теж. Якщо це для тебе суттєво. Але я про себе. Мое останнє кохання – художник... ми зняли спільне помешкання недалеко від центру. Я оплачувала все – оренду, газ, світло. Я готувала їсти, ходила на базар, купувала, прибирала. А він удавав митця і, валяючись на канапі, снував свої проекти. Інколи щось пробував малювати... не завершував... відкладав... А при цьому повчав мене, як жити. І нічого не робив. Пальцем об палець!

– Добре. Але чому ти з таким одороблом жила?

– Чому? Я тобі признаюся чесно. У нього великий пензлик.

– І це все?

– Так. Усе.

– Уперше чую, що це саме те, задля чого можна терпіти таке чмо. Знаю багатьох з невеликим, чиї жінки цілком задоволені.

Вона поглянула на мене, примруживши очі.

– Я ж не кажу, що це закон природи. Просто я така. Я від цього тягнуся. І заради цього я терпіла.

– Тепер перестала?

– Перестала, коли довідалася, що він свого пензлика мачав не лише в мою палітру... Повір, це неймовірно прикро, коли ти відкриваєш свою душу комусь, віддаєшся повністю до найменшого нігтика, жертвуєш собою... без перебільшення – жертвуєш, бо не приділяєш собі стільки уваги, скільки хотілося б, а прагнеш тільки одного – якомога більше віддати йому всю себе до останку... а натомість отримуєш свинське ставлення... Тоді настає зневіра й насувається висновок: усі чоловіки підлі... Усі, кого любила, зникали з тими, кого ненавиділа. Хоча, звісно ж, є й винятки. Але вони чомусь нам не трапляються. І я тобі відкрию одну істину: головне – не перетворитися на старого пердуна, чиї дні минають у шкодуванні за прогавленими можливостями.

– Або стару пердунку.

– О, ні, я не прогавлю нічого. Я вийшла з берегів. Мене вже ніщо не стримує.

Коли підійшов наш час, Ліля зробила за своїми плечима ледь помітний рух рукою, і в її пальцях з'явилася банкнота в десять крабів, вона поклала її на шинквас і підморгнула бармену, той забрав гроші й поклав на їхнє місце решту, змовницьки усміхаючись.

На потяг ми запізналися на цілих десять хвилин, бо трамвай зійшов на Городоцькій з колії, і нам довелося плуганитися пішки, а що Ліля шкутильгала на шпильках, то скидалася на чаплю, або ні – на фламінго, бо була вся рожева. Хоча якщо подивитися скрупульозніше, то скидалася на блоху на довгих худих ногах в міні-спідничці, яку мусила час від часу обсмикувати, щоб не демонструвати перехожим свої польські майточки в зелену смужку. Дорогою нарікала:

– Ти уяви, блін, ніхто мене не називає на ім'я. Ну, ніхто. Один казав мені то «сонечко», то «зіронько». Я спитала: ти що – астролог? І пішла від нього. Другий: квіточко, фіалочко, мальвочко... Бля, ботаніків ще мені бракувало! Послала нафіг. Третій: зайчику, кицю, горобчику, зозулько... Натураліст сраний! Четвертий був дуже серйозний, дальнобійник. Але коли сказав мені, що зараз прилаштує мені під хвіст карданчик, я луснула йому по вітровому склу капцем і втекла. Думала, п'ятий хоч буде нормальний. Так і попередила: щоб ніяких сонечок-кішечок-карданчиків. І ніби все було нормально. Аж одного ранку несе мені каву в ліжку і: ох ти ж моя палестинко! Я подумала – почулось, каву випила. А він: ану поверни тепер до мене свій сектор Газа! Тут я не витримала й висипала йому на голову попільничку. Але нарешті маю святий спокій. Тепер у мене класний чувак. Відразу мене підкорив одним-єдиним словом. Жодних там горобчиків. Обняв мене і каже: «Ну, ти й засранка! Як я тебе довго чекав!»

– Тобто ти знову не самотня?

– Та перестань, це ж суцільна фізіологія. А так – я й далі самотня. Особливо в суботу й неділю. Бо в нього сім'я. А я балдію коло телевізора, обнявши подушки. – Раптом спохопилася: – Ти тільки не подумай, що це натяк.

– На що?

– Та щоб ти до мене приперся розраджувати. Я просто не хочу тебе втрачати... – задумалась і уточнила: – Як друга.

Я обняв її і цьомкнув у щічку, вона вдячно усміхнулася і тицьнула мені кулаком під ребра. І мала рацію – секс і дружба несумісні, в певний момент обривається або одне, або друге. Те, що між нами було, не залишило жодних романтичних спогадів. Один раз перед сном і вдруге вранці, вперше на п'яну голову, а вдруге з бодуна, коли нема кращого ліку на бодун від любовщів. Просто двоє молодих тіл зустрілися в одному ліжку. Хіба це не достатня підстава, щоб притулитися?

– А чого той чудик тебе палестинкою назвав? – запитав я.

– Не знаю. Може, тому, що я тоді була чорна і кучерява.

– На голові теж?

– Іди, дурбецало! – ляснула вона мене по спині.

– Не пригадую тебе чорною і кучерявою.

– А що ти взагалі пригадуєш?

– Сектор Газа мов зараз бачу.

Вона розсміялася і відмахнулася від мене.

На пероні людей було мало, ми пройшли уздовж перону в один бік і жодної дівчини не помітили, та, щойно повертаючись, побачили біля кіоску дівчину, що пила газ-бульку. З того боку, з якого ми йшли, її видно не було. Біля ніг її стояла валіза.

– Вона? – спитала мене Ліля. – Як її звати?

І лише тут я раптом второпав, що Ромко не назвав її імені. Ми підійшли, і я поцікавився, чи вона часом не Ромка чекає. Дівчина саме робила останній ковток і від несподіванки закашлялася, вийняла хустинку і витерла уста. Ліля підморгнула мені – мовляв, класна тьолка. Вона й справді була гарна. Ромко має смак.

– Ромко не зміг приїхати, – сказав я. – Попросив нас, аби ми вас зустріли.

– Та-а-ак? – здивувалася вона й затріпотіла своїми довгими віями, а її уста відкрилися на букві О. Я узяв її валізу, й ми рушили. – Куди ми йдемо? – запитала вона.

– Поки що до мене. Ромко завтра приїде й забере вас.

– Куди?

– Ну, вам же ж треба десь жити під час вступних. Ви на який факультет вступаєте?

– На романо-германську філологію.

– Ну, нічого собі! Не те що я, дурний, пішов на українську. А то міг би й дипломатом стати. Я забув вас познайомити: це Ліля. Я попросив її дотримати мені компанії, а то з

незнайомою дівчиною часом може розмова й не дуже клеїтися.

– Не переживайте. Я люблю помовчати.

– Я теж. Правда, вашого імені Ромко мені так і не сказав.

– Уляна.

Розділ третій

1987. Винники

1

Я завів дівчину в її кімнату, потім розкоркував вино з порічок і налив у келихи. Ліля закурила і увімкнула магнітофон, кімнату заповнила музика. Уляна попросилася в душ, я показав, як і що вмикати, і вона зачинилася, а ми з Лілею цмулили вино й мололи ні про що.

– У тебе тут, я бачу, нічого не міняється. Суцільне Макондо, – сказала вона, визирнувши у вікно.

– На жаль, мое Макондо шалено забудовується. Колись там зайці бігали, куріпки спурхували з-під ніг, а зараз – сама бачиш.

– Та ну, все одно класно. Колись я приїду до тебе, і ти мені почитаєш, що ти там шкрябаєш, – вона кивнула на друкарську машинку.

– Та ні, я на машинці лише статті для заробітку друкую та переклади. Пишу я від руки. Старим дідівським способом.

– Може, ще гусячим пером?

– Отут я пішов далеко вперед. Авторучкою пишу. І пальці бувають, як у школі, у чорнилі.

– Тут класно. Але я б так жити на відлюдді не змогла. Моя душа рвалася б у центр.

– Ну, звісно, у тебе надто вузька спеціалізація. Тут не розженешся.

– Тю! Ти думаєш, я все життя збираюся цим займатися? Ні, коли я вийду заміж за мрію моїх дівочих снів, то стану добропорядною господинею. По суботах – порядки, по неділях – пироги. Раз на два тижні – солодкий пляцок. Раз на місяць – мінет. – Вона затягнулася і окинула оком вітальню. – Тут кіт не валявся триста років. – Потім підійшла до шафи, відчинила й похитала головою. – У тебе лише один костюм? Один-єдиний?

– Я його й так не ношу.

Після цього вона сіла на канапу й мрійливо задивилася на стелю з червоною плямою.

– А це що за фігня?

– Червоне шампанське невдало розкоркував.

– Ну ти даєш! І скільки часу минуло?

– Та то вже з рік.

– Капець. У цьому весь ти. Тягни сюди швабру.

– Та ти тільки розгведзяєш.

– Не переживай, гірше не буде. Налий у відро горня води і всип жменю прального порошку. Улясю, ти ще довго там?

– Не, уже виходжу.

– От і добре, бо нам лазничку треба.

Уляна випливла в халаті і з рушником на голові та зникла у своєму покої. Я зробив, як просила Ліля, а вона намочила швабру у відрі, вилізла на журнальний столик й стала змивати пляму від вина. Я сидів на канапі й дивився на її дупцю в польських майточках.

– Я знаю, куди ти дивишся, – сказала вона, – але краще б ти дивився сюди. І постав відро біля мене.

Вона ще кілька разів умочила швабру, потерла, і пляма з брудно-червоної перетворилася на блідо-рожеву, а коли я поміняв воду, то за хвилю пляма зникла, хоча те місце, де вона перед тим була, усе ще вирізнялося. Ліля впала біля мене на канапу й сказала:

– Пфу... Ну, в принципі, більшого я зробити не могла.

– Ти й так зробила багацько.

– То наливай. Чого сачкуеш?

Уляна приєдналася до нас, і ми швидко докінчили пляшку, я запропонував поїхати в ресторан. На мій подив, Уляна ані разу не згадала про Ромка. Мені було по цимбалах, я його теж не згадував. Уляна вбралася в обтислі джинси й таку ж обтислу блузку, тут було на що подивитися і без багатозначних Лілиних підморгувань. У ресторані ми сіли за столик, замовили шампанське, і Ліля окинула своїм фаховим оком залу. Музика ще не грала, ніхто не танцював, але столики поволі заповнювалися. Ліля вийняла косметичку й підмалювала вуста. Уляна пильно за нею стежила. Я теж. Бо малювання вуст було тільки відволікаючим маневром, насправді Ліля в люстерко обстежувала все надовкіл.

– Ви часто тут буваєте? – запитала Уляна.

– Ну, ми, художники... – почав було я.

– Облиште, – обірвала вона. – Я знаю ваші художества: купити-продати.

– Ага, то Ромкові не вдалося вас задурити?

– Ромчик не вміє брехати.

– Чому? Він мене не раз дурив.

– То вас...

– А вас ні?

– Інколи я вдавала, що вірю. Задля святого спокою.

– А я не казала? – втруtilась Ліля. – По-справжньому люблять лише мудаків.

– Хто сказав, що я його люблю?

– Ти збралася жити в нього на весь період сесії без почуттів? – зробив я квадратові очі.

Дівчата розсміялися. Тим часом музика заграла, а Ліля допила шампанське, виструнчилася в кріслі й сказала:

– Ха! Ну, все – я готова.

– Для чого? – запитала Уляна.

– Для подвигів. Замовляй, Юрасику, шампаньєро й закусон. Коли я повернуся, душа буде сповнена спраги і глибоких почуттів.

– Звідки ви маєте повернутися? – запитала Уляна.

– З танців з притисканем, – Ліля знову зиркнула в люстерко, поцьмакала губами, поворошила бровами й сказала: – Зараз мене запросять. О, уже йде. Може, не мрія всього мого життя, але зійде й таке щастя.

І справді, до неї притіпав типовий бухгалтер із зализаною кількома волосинками лисиною. Ліля попливла на всіх вітрилах на танцювальний майданчик, де вже човплися інші пари. Бухгалтер може бути спокійний, він не постраждає, але хтось із тих, хто мав необережність надто близько зачепити Лілю бортом, чогось позбудеться.

Я покликав офіціанта й замовив дві пляшки шампанського і тарілку м'ясива та квашенини.

– Вам таке життя до вподоби? – поцікавилася Уляна.

– А що в ньому поганого?

– Тут нудно. Типи примітивні. Музика трухлява.

– Ну, якщо ви про Ромка уже все знаєте, то мушу сказати, що ресторанне життя входить у сферу нашого способу заробляння грошей. Ми купуємо в поляків джинси, здаємо знайомим барменам чи офіціантам, а вони перепродують далі. За день можна заробити на тижневе прожиття. Для мене, як... – тут я затнувся перед тим як вжити визначення «літератор», бо я був ніким, і звати мене було ніяк. Тому завершив речення інакше: – ...як для людини, яка вивчає життя, ресторан – одна зі складових цієї науки.

Повернулася Ліля з радісною усмішкою, кинувши на півдорозі свого підпилого бухгалтера, але не сіла за стіл, а попрямувала до кльозету, там вона випотрошить гаманець і позбудеться його.

– І Лілі таке життя подобається? – провела її поглядом Уляна.

– Ліля пливе за течією.

– Вона теж вивчає життя?

– Звичайно. І вам раджу.

Я їй налив повний келих. Вона надпила й похитала головою.

– О ні, це не для мене. Якщо я поступлю, то Ромка покину, – сказала зі смутком.

– Навіщо ви мені це розповідаєте?

– О, ви, напевно, подумали, що я побачила в вас рідну душу? Вибачаюсь... Це не так. Просто хотілося це озвучити. Будь-кому... Без різниці.

– То ваша справа. Я Ромкові не передам.

– Про мене – можете й передати, – вона помітно захмеліла. – Я хочу добитися чогось важливого в житті... а фарц... це так... це так низько...

Вона почала мене нудити. Ліля хляпнула за стіл, саме коли офіціант приніс закуску.

– А що у вас на гаряче? – стріпнула вона бадьоро головою.

Офіціант відразу теж збадьорився і став перераховувати страви, Ліля, не питаючи нас, замовила відбивні з картоплею й салати. Я потягнув Уляну танцювати, вона пішла без особливого ентузіазму, але в танці повісилася на мене й ліниво гойдалася. Зазвичай я в танці притуляюся якомога тісніше, вустами торкаюся вушка, занурюю носа у волосся, але цього разу я вів себе чемно.

У наш час, танцюючи з дівчиною і поклавши їй руку на талію, ви не відчуєте під пальцями нічого зайвого, окрім самої талії. Аби намацати край майточок чи колгот, доведеться опустити руку трохи нижче, ледь не на саму сідничку. А за моєї молодості на талії чітко відбивалися контури пояса для панчіх і груба гумка майток. Майточки Уляни були наші, совєцькі. І як це Ромчик ще не обдарував її імпортними майтульками? А-а, він же ж вдає художника. Ба й справді – звідки в художника імпортна білизна? Права рука намацала на спині бюстгальтер. Та сама картина: савецкій ширпотреб. Але під тим усім пашіло молоде й гаряче тіло, і це було найважливіше, це було те, що відчуваєш уже на всю повноту свого організму, особливо коли тобі в груди втискаються пружкі перса. Я намагався упіймати її погляд і прочитати щось, що мені підкаже мої наступні дії, але вона відводила очі, вдаючи, що перебуває не тут, а десь далеко на хвилях музики, раптом вона стрепенулася і:

– Ось він!

– Хто?

– Ромчик!

Я озирнувся – поміж танцюючих пар крутився й Ромчик зі своєю кралею.

– Брехун! – прошипіла Уляна і, з роздратуванням вивільнившись із моїх обіймів, повернулася до нашого столу.

Ромчик нас не помітив, він весь із головою затопився в очах нової-старої пасії, його ніщо не обходило. Тим часом Уляна раз за разом випила два келихи шампана. Я мовчки сів поруч і налив собі. Що тут будеш говорити чи виправдовуватися? Так є, як є. Хтось мене ляснув по плечу: Мохо. Теж фарц, я підвівся, ми потиснули граби, а Мохо підсів до нас, гукнув офіціанта й замовив ще дві пляшки шампана, а побачивши, що нам принесли їжу, і її замовив. При цьому зацікавлено стріляв очима то на Лілю, то на Уляну.

Мохо! Через кілька років він зі скромного фарца перетвориться на бандюка, буде кришувати крамниці, перукарні, кнайпи. Йому будуть носити гроші пачками, а він їх ніколи не рахуватиме, бо йому це без потреби, у нього таке неймовірне чуття в пальцях, що досить узяти пачку в руку, стиснути, і він уже знає, скільки там. І так само намацально він визначатиме фальшиві купюри, ба більше – самими пальцями вгадуватиме, що то за валюта. Не має значення – юань чи песо. Він і потім, у ті дрімучі 90-ті, полюблятиме триндіти зі мною на високі теми. «От ти сидиш у книжках, – скаже він мені. – Я теж люблю читати. Але книжка – це яблуко, яке взяв і з'їв. Це ж не яблуно. Ну, зжереш ти за життя сто тисяч яблук, і що? Станеш яблунею? Ніхера. Ти будеш яблуковим плячком, у кращому випадку. Розумієш? Яблуковим плячком! Ну, наливай...» Його монолог перерве стукіт у двері, а відтак зайде його боець і покладе на стіл гроші. «І що?... І що то ти мені приніс? – Мохо візьме пачку і відразу кине назад на стіл. – Забери то... Занеси назад. І скажи, нехай подумає...» – «Він казав, шість тисяч». – «Та що ти мене лічиш?... Тут нема шість тисяч. Чао... – потім повернеться до мене і зітхне: – Ну, і видиш, Юрцю, з якими я ідіотами мушу працювати? Йому тицьнули і сказали «шість», а він пре до мене й каже «шість». Шо ти там записуєш? Які нотатки? Ану покажи. – Намагатиметься щось розібрати. – Ну, тут, бляха, хер хто розбере. Нотуй далі. Ти що – стенографіст? Не? А яким хером пишеш?... Латинкою? Ану дай... – Знову спробує щось второпати, а я латинкою при звичаївся ще в армії писати, аби ніхто не міг прочитати. – Та не, нічого не шарю. Наливай. Зараз соски прийдуть. У сауні я тобі розповім, як ми вивозили одного кента в лісопосадку, а він нам в машині всрався...» – «А чо зараз не розкажеш?» – «Бо не зараз... Шоб ти знав, я прочитав за життя дві книжки. Перша: Анрі Шар'єр «Метелик». Друга: «Діви ночі». Але пам'ятай – перш ніж друкувати оту свою писанину, покажеш мені. Всьо, відкладай. У сауні допишеш. Там є стіл. Гарна компанія. Зараз прийдуть Кривий, Додік і Ліпа. Там почувеш ще не таке. Но я тебе предупредив: ніяких імен. Поняв?... Руку не міняю». Я наливаю.

І зараз я знову наливаю, а Мохо ще далеко не такий крутий, і на шиї нема ще в нього поважного золотого ланцюга, а на руках – жодного татуювання, бо з'явиться воно щойно за рік, коли він заgrimить до цюпи. А потім відкриє приватний громадський туалет і вручить мені «Почесний квиток постійного клієнта» з підписом «Мохо». На касі сидітиме

його тестьова й чемно запитуватиме кожного клієнта: «Вам газетку чи журнальчик?»

А десь всередині 90-х я побачу, як біля входу до оперного театру зупиняється такий типовий стрижений під нуль курдупель, убраний у дорогий костюм при краватці. У театрі в цей час почалася урочистість. Він зупиняється, його охоронці теж. Йому тицяють великий букет. Він повинен вийти з ним на сцену, комусь вручити й виголосити привітання. «Сделайте звйоздочку», – накаже він охоронцям. Один вийде вперед, за ним по краях ще двоє. Бос посередині. Ззаду знову двоє охоронців. У такому порядку вони зайдуть у хол. І тут у його поле зору потраплю я. «Юрік! Ти шо там? Ти шо не в залі?» Ну, як по-правді, то мені те, що в залі, нафіг не потрібне. Я, якщо що, прийшов на фуршет. Але ж не буду я казати Борі про справжню причину своєї появи. «Та от, чекаю дівчину, а вона запізнюється». – «Забей. Я тебя с другой пазнакомлю. Там шо – далеко до фінала?» – «Та ще, мабуть, з годину». – «О, блін. Ну, тада айда в буфет». І я теж потраплю в центр «звйоздочки». Так ото під конвоем заїдемо в буфет. Боря замовить коньяк – «самий дарагой». Найдорожчим виявиться вірменський. Охоронці стоятимуть збоку. Один із них візьме пляшку коньяку в буфеті, розрахується й налле нам по келихах. «Ну, давай, братан, – скаже Боря, і ми цокнемося. – Сlišал про Моха?» – «Не». – «Ти же с ним переганял машину для Діректара?» – «Ну». – «Сиграл в жмуркі твой Мохо». – «Та йди»?! – «Застрелілі в Руминії». – «Шкода». – «Ніхера не шкада. Гавно он бил. У меня к тебе дело. Я тут антикварний магазинчик решил аткрить. Ти там шота сечьош в іконах, картінах?» – «Картини й ікони крадені?» – «Ну, яснае дела. Тока я їх виставлять не буду. В магазині всьо будет чікі-чікі. Всьо нормал. А для асобенних клієнтав есклю... екс... ета...» – «Ексклюзив?» – «Да, іменна. Ти понял? Кароче, Юрік, – нахилиться до мене, – щяс я паздравлю, хуйо-майо... а патом паедем ка мне, я те' пакажу, шо у меня есть». – «А фуршет!» – «Да похер той фуршет. Бляха, да я те' такой фуршет устрою, шо ти все фуршети за всю сваю жизнь забудеш. Ото, блін, загнул – фуршет! Калбаси не відел с памідорами? Я счас арганізую, нам привезут любе. Асетрину, амарав, устріц... марской стол будет». – «Та тут ще дівчина повинна прийти...» – брехатиму я. – «І девачкі будут. Забей. – Кивне до одного з охоронців. – Іді пасматрі, шо там. Долга ані будут гавно калатить?... Відіш, Юрік, пріходітсця вот так панти ганять. Ізображать крутого бізнесмена. Так мала таво, я ішо п'ятсот баксав пажертвав на ета мерапріятіє. А помніш – билі времена, када ми с табой бутілкі сдавалі? Помніш?» Він обніме мене за шию, притягне мою голову до своєї на товстій жилавій шиї й міцно притисне, по моему обличчю стікатиме його піт. А могла б стікати кров, якби я тримався його й далі. Я поплескаю його по спині, і мене огорне гордість – я отак запанібратськи з такою людиною! Перед якою тремтить не один. А я от п'ю з ним дорогий коньяк, а колись разом пляшки здавали.

І коли я його обніматиму, то відчую під його лівою пахвою тверду кобуру. Та мине час, і я й досі ще можу хильнути коньяку, а Боря давно вже здає пляшки на небесах, прошитий кулями в гульвісних 90-тих. А поки що він живий і здоровий, і оно витанцьовує, викручується, і кучеряві патли його злітають догори... А не так давно, саме того року, коли пляшки подорожчали удвічі – з 12-ти копійок до 24-х, – це нас надихнуло на подвиг, ми повитягали пляшки звідки лишень можна було, помили й потягнули до пункту склотари, що

розмістився у подвір'ї між двома будинками. Приймальник, довготелесий небритий бевзь, жвакуюючи в зубах цигарку, уважно обстежив кожну пляшку і дві забракував, бо мали щербинки, хоча всі знали, що він здає і пляшки зі щербинками та на них заробляє. Ми на це змовчали, але коли він не додав п'ятнадцять копійок, Боря не змовчав і сказав, що тут бракує п'ятнадцять копійок. Бевзь буркнув: «Іди-іди, звідки прийшов!» І це була його помилка. Борі це, звісно, не сподобалося, він нахилив набік свою велику голову і подивився на приймальника спідлоба. Я знав цей погляд і міг би попередити, що наближається небезпечна хвилина, але не попередив. А за мить кулак Борі влетів у зуби нахаби, той брикнув догори ногами на ящики, ящики повалилися, пляшки посипалися і задзвеніли, розбиваючись на бетонній підлозі. Боря перехилився через стіл, вийняв з бляшанки п'ятнадцять копійок, показав їх приймальнику, який все ще лежав і витирив із губ кров, а відтак ми подалися до найближчого гастроному. Боря наполягав на «чорнилі», я на «сухому», але, на щастя, там був югославський вермут за чотири карбованці й він нас швидко помишив. Дві пляшки вермуту, кільце чайної ковбаси й пів хлібини – таким був наш заробіток того дня.

Ліля штурхнула мене, вивівши з задуми:

– Поясни своєму колегові, що я динамо.

– Мохо, вона динамо, – слухняно переказую я.

– Та я зрозумів, – киває Мохо і звертається до Уляни: – А можна з вами потанцювати?

Уляна не проти, і вони відчалують. Цей чемний ввічливий Мохо, який за відмову танцювати років за шість випле на дівчину пляшку горілки. І можна вважати, що їй ще пофортунить, бо історія могла б завершитися не настільки бадьоро. Тим часом Ромко помітив і нас, і Уляну, і не знайшов нічого кращого, як тихенько вшитися з ресторану.

– От мудак, – зітхнула Ліля. – З ним хіба не завжди так?

– Завжди...

– Ну, от... – вона нахилилася до мене і заговорила якомога голосніше, намагаючись пробитися крізь агресивну музику: – А тепер що? Що будеш з нею робити?

Я стеновав плечима. Вона засміялася:

– А раптом це твоя доля?

– Ти вже це казала. Дай спокій.

Мохо повернувся без Уляни, вона пішла в туалет.

– І ця динамо, – зітхнув Мохо. – Де ти їх понабирав? Піду пошукаю щось путне...

2

Коли ми повертаємося додому, Уляна тримає мене під руку, її трішки заносить. Ліля пішла додому сама. Я стелю Улянці в другій кімнаті, втомлено падаю на канапу й натягую ковдру на ніс. Вона хвилю вовтузиться, сопе, врешті шепоче: «Хочеш коло мене полежати?» Що за питання? Я вислизаю з-під ковдри, вмощуюся біля неї, вона лежить боком, спиною до мене, і я притуляюся до її теплого тіла, з приємністю відчуючи її голі ноги своїми, а притулившись до її сідниць, я вже не можу контролювати себе і злегенька натискаю, вона не реагує, але коли кладу руку на перса, вона її відсмикує.

– Перестань.

– Як то перестань? Сама ж покликала.

– Покликала полежати.

– По-ле-жа-ти?

Я встаю і йду до своєї канапи, мене зморює сон, і лінки сперечатися. За хвилю вона шепче:

– Я ще дівчина.

– Ну, ми могли б...

– Могли б... – шепоче вона ледь чутно, і я ще якусь хвилю наслухаю.

– І що? – не витримую.

– Нічого... – голос її глухне. – Ти все зіпсував. Спи...

Такого дива я ще не здибав. Я знову занурююся під ковдру, і мене починає долати дрімота, а потім накочується той сон, той самий сон, який сниться хоч і не щоночі, але доволі часто, та, на жаль, раптово обривається, залишаючи по собі солодкий смуток незвіданого. Цей сон з'являється в різних відтинках окремого сну, розбитого на різні сюжети, він може бути на початку, а може – і в кінці. Але й він сам складається з кількох різних клаптиків, які я

пізніше, прокинувшись, намагаюся зшити докупі, мені дуже хочеться довідатися, що там далі, але сні розкриваються не повністю, вони переливаються з одного в другий, змінюють течію, плутаються, мовби намагаються приховати щось особливо важливе, щось, до чого я повинен дістатися самотужки і зі значно більшими зусиллями, демонструючи мені при цьому лише окремі епізоди.

Спочатку я бачу тихе нічне місто, занурене в темряву з тремтливими клаптями туману, вітер шумить у соснах, що ростуть довкола Ратуші, під ногами повно хвої, вона щокроку похрумкує, а то, підхоплена вітром, піднімається широким віялом і відлітає кудись убік, аби за хвилю повернутися назад. Ліхтарі гойдаються й кидають бліденькі снопики світла, які не здатні здолати темряву, у тих снопиках мерехтять комахи й нетлі, деś чути нявчання котів і шурхіт шкурятяних крил – здається, що велетенський лилик пролітає над дахами, та його не видно, лише велетенська тінь сунеться угорі, та шурхіт долинає до вух і поступово розчиняється в шумі сосен. Довкола панує безлюддя й тиша, як на мене, тривожна, глуха й безпросвітна, у такій гнітючій тиші навіть умирати страшно було б, а не те що жити. З-під дверей одного з будинків на Ринку простелився жовтий язичок світла, який манить мене, притягує й зневолює, невідь-чому я йду до цих дверей і не маю уяви, що сподіваюся там побачити, штовхаю їх і потрапляю в довгий коридор, освітлений тьмяними жарівками. Стіни облуплені, оздоблені написами, які нічого не означають, бо це лише набір кривулястих літер, але хтось, вочевидь, намагався їх змити, попід стінами брудні шмати, старе взуття, пляшки, одірваний щурячий хвіст, чорний жук, надгрижене яблуко. У кінці коридора бачу старі дерев'яні порепані сходи, що ведуть униз, я спускаюся ними, а кожна сходинка немилосердно скрипить і пострілює, далі бачу двері, з-за яких долинає дивна музика, далеко не мелодійна, а мовби ритуальна, із завиваннями й глухим бухканням. Я вагаюся, чи варто заходити, музика відлякує, не віщує нічого доброго. Раптом звідкись ізбоку вигулькує висока струнка панна з розпушеним вогняним волоссям, виразні чорні очі дивляться на мене з цікавістю, лілові вуста розкриваються, оголюючи рівенькі зубчики, і лагідний теплий голос промовляє: «Я вас проведу». Не чекаючи на мою відповідь, вона бере мене за руку й веде в те приміщення, де вже повно людей. Це щось схоже на бар, але ні – це не бар, а хутше шинок, величезний дубовий стіл у центрі вимощеної кам'яними плитами зали й кілька менших попід стінами, спалахи вогню в коминку танцюють на стінах, відкидаючи потворні тіні, зі стелі звисає, прикріплена ланцюгами до масивних сволоків, велетенська люстра, погаслі жарівки[6 - Жарівка – лампа.] якої похмуро відбивають язики полум'я, підсвічники на стінах, нахилені до центру зали, розганяють зловісні сутінки по кутках. За шинквасом порядкує худий китаець з підкрученими догори наваксованими вусиками. Тут панує півтемрява, доволі людно, от лише всі вбрані доволі чудернацьки, надто строкато, представлені усі кольори веселки, обличчя підмальовані яскравими барвами, здавалося, нема нікого, хто б мав натуральне волосся, а тому ця компанія скидається більше на зграю папуг. Особливо вражали дівчата, що мали сине, зелене, червоне, лілове й перламутрове волосся. А може, то й були папуги, що на певний час перетворилися на людей? Панна, що вела мене за руку, кивала головою на привітання й усміхалася стуленими вустами. Ми сіли за вільний столик. Я запитав, що це за компанія. Вона усміхнулася вже розтуленими вустами й поклала свою руку на мою. Її

нігті були помальовані на темно-синьо.

– Ти прийшов вчасно.

– Як то? Ви... ти знала, що я прийду?

– Звичайно. Тут усі про все знають. Що будеш пити? Пропоную наш пунш, – і, не чекаючи моєї згоди, гукнула до шинкаря: – Гей, Конфуцію! Налий нам пуншу!

Терпіти не люблю пуншів, але цього разу я не зважився перечити. Нам принесли два пунші, над якими клубочився кольоровий дим, у келихах клекотіла рідина, мовби закипала, але дівчина без вагань піднесла келих до вуст, і її обличчя закуталось димом, я тільки почув, як вона сьорбнула. Тоді і я пригубив, пунш був зимним, і здавалося, п'єш зимове повітря.

– Я Лютеція, – промовила вона. – Я буду супроводжувати тебе.

– Куди? – не зрозумів я.

– Містом снів.

– Чиїх снів?

– Наших з тобою.

– У нас спільні сні?

– У нас у всіх спільні сні, – вона провела рукою. Її рух помітили присутні й заусміхалися до мене. Досі вони лише зиркали спідлоба. – Реальність насправді інакша, аніж та, за яку вона себе видає, – продовжила вона, – реальність маскується, мімікрує, приховує те, чого нам не варто бачити. На двірець прибувають потяги з іншого світу, зі світу, що по той бік веселки й грому, пасажери виходять на перон і розчиняються в дзеркалах разом зі своїми валізами, потім із дзеркал добувається лише їхній приглушений плач. У небесах сполохано кричать журавлі, їм відома тайна-претайна, їм страшно за нас. Їхні сльози скрапують на дзеркала, що оточують нас шокроку, дзеркала, які з нас знущаються, викривляючи наш образ, роблячи потворними монстрами, хоч ті дзеркала й невидимі, а ми по них можемо навіть ходити, не помічаючи цього. І якщо є видиме життя міста, то є ще й невидиме, неприступне будь-якому людському оку – потойбіч дзеркал. Там, під землею, клекоче інше життя, там плавлять руду, лупають вугіль, тягнуть золоті жили землі, спрямовують ріки в нові русла, там при сьйві темного сонця дозрівають ниви. Там народжуються для того, щоб померти, і вмирають для того, щоб народитися, там триває Велика Битва...

«Що я тут роблю? – думалося мені. – Хто ці люди? Чому вони чекали на мене?» Я

подивився в очі Лютеції й побачив у них безмежні простори, екзотичні краї, припливи і відпливи океанів, вона все це носила в собі, переповнена видіннями й ароматами ванілі, кокосів і кайенського перцю. Мені баглося потонути в її очах, підкоритися її погляду, зневолити самого себе. Лютеція... але ж це неможливо, бо я марив нею, а марення ніколи не здійснюються, марення розвіються, як дим. Одним із таких марень була панна, яка в різний час мала інше ім'я. Відколи я прочитав Кнута Гамсуна, панна називалася Ілаялі, але це фантазійне ім'я було надто ефемерним, невловимим, воно скидалося на туман, який розповідається при перших променях сонця, я катував його на язичку, промовляв угорос, та це було тільки ім'я, не втілене в жоден живий образ. Відтак випірнула з незбагнених потаємних глибин Лютеція, зачинилася в мені, наче в замковій вежі, і стала навідувати в мареннях і снах, я мав у своїй уяві її повний образ, я міг до деталей описати всі риси її обличчя, колір очей, кутики вуст, її запах... Дівчина з полум'яним волоссям була на неї вражаюче схожа, але чи була нею? Голосу моєї Лютеції я ніколи не міг упіймати, він розчинявся в різних згуках, був надто невиразним, мінливим, звучав щоразу інакше, він був то мерехтливим, то імливим, то зниклим, то зринаючим, прориваючись крізь шелест листя, хлюпіння води і шум вітру. Голос її жив у мені, і я чув його ніжний шепіт, засинаючи, я чув його тепло.

Залою прокотився шепіт, у якому вгадувалося її ім'я, кілька музикантів у кінці зали заграли щось меланхолійне, Лютеція підвелася й пішла до сцени, а за хвилину підхопила своїм глибоким м'яким голосом мелодію, що заворожувала слухачів, змушувала їх замри і прижмурити очі. Мені здалося, що несуть мене хвилі до незвіданого острова з пальмами, і хотілося, щоб це тривало якомога довше. Але воно завше тривало лише стільки, скільки тривало, а відтак уривалося, аби переслідувати мене вдень, виринати з пам'яті і муляти, бо сни про Лютецію не покидали мене, вабили й приковували думки, спокушали дофантазовувати деталі, потім, коли я став їх записувати, вони вже вирвалися з тісних рамок сновидінь, їм уже замало було того, що незмінно повторювалося – Ринок, сосни, темне світло... потім поява Лютеції, намагання злитися з нею в одне ціле, її солодкий шепіт... ці незрозумілі люди в шинку... Хоча бували й винятки, коли снів був невеликий затишний будиночок, весь у зелені та мальвах, господарями якого було приємне літнє подружжя, завше усмінене й гостинне. Там власне й жила Лютеція, я приходив до неї, і ми гуляли в саду або порпалися разом у книгозбірні з безліччю стародруків, вичитували щось цікаве й тішилися, мов діти. Бо й були в душі дітьми. Мені баглося зостатися в тому будиночку навіки, нізачо не хотілося його покидати, але закони снів невмолимі, марення завше обриваються там, де цього найменше чекаєш. Сни – це вповзання людини в себе, і коли невідома сила виштовхує мене зі сну, я не можу з цим змиритися, я починаю додумувати продовження, лежу заплющившись і бачу те, що не вмістилося уві сні. І таким чином сам потрапляю в пастку, бо тепер у моїй свідомості тісно сплелася те, що снилося насправді, з тим, що я доуявив. Леж не щодня я думаю про той дивний світ, який розкривається в снах мені лише частково, я хочу знати, що буде далі, я відчуваю й вірю, що Лютеція – і є тією, кого прагнув усе життя, кого шукав і вимарював, хто ніколи не зрадить, бо уява ніколи не зраджує. Я й не здогадувався, що продовження цих снів знайду в когось іншого, у того, хто вже пройшов цей шлях, усе звідав і описав.

А далі я жив уже тими снами. Життя довкола було гидким, жахливим і загрозливим, небезпека могла зачаїтися будь-де: то в образі міліціанта, який накриє тебе з джинсами і з'ясує, що ти ніде не працюєш, то в образі кагебіста, який давно й уважно стежить за тобою очима й вухами твоїх знайомих, а навіть і друзів чи коханок, і тільки сни залишаються поза межами їхньої досяжності, сни, у яких чуюся безпечно, можу бути таким, яким є. Інколи мені не хотілося навіть прокидатися, кожне таке прокидання викликало в мене страх, біль і розпач, я хотів забутися, хотів повернутися назад у сон, де мені було цілком затишно, де мене не діймали всі потворності мого життя. Я жив у снах, і там мені було тепло, хоч і тривожно. Інколи я себе запитував: що я роблю тут? Я ж – там... я лише там справжній, цілісний, урівноважений і щиро радію життю, а тут – лише моя оболонка. Світ, що мене оточував, був давно зруйнований, я ступав по румовищах, вдихав сморід згару і чув, як тріщить під ногами чорна твердь, а під нею копошаться велетенські слизькі тіла, і коли вони вдихають повітря чи видихають, то я піднімаюся і опускаюся, і часом втрачаю рівновагу.

Одна тільки тривала й виснажлива битва за будинок, у котрому я живу, який купили мої батьки, занурювала мене в нестримну розпуку й зневіру в закон, я оглядав стелажі з книгами, тисячами книг, багато з них не читані, я дивився на гори списаних паперів і думав, що у випадку втрати цього будинку й поділу його, я не буду мати куди з цим багатством подітися, бо нема такого двокімнатного помешкання, яке б усі ці скарби вмістило, і мені здавалося, що ці книги осудливо дивляться на мене, бо я замість боротися опускаю руки, намагаюся не думати про лихе, але вони думати не перестають, вони супляться й перешіптуються, інколи та чи інша книжка падає мені на голову, щоб привести до тями, вони не хочуть здаватися без бою, хоч насправді ці книжки – малі безпорадні кошенята, й усе, на що здатні, – це чекати від мене рішучого кроку. А не дочекавшись, починають тихо ненавидіти. Я шукаю перед ними виправдання, я розмовляю з ними, заспокоюю, обіцяю ніколи їх не позбуватися, не зрадити, але вони вже свою думку про мене склали, вони не вірять мені. Я намагаюся сидіти до них плечима, але й плечима я відчуваю їхні погляди й тривогу, особливо тих, що ще не прочитані, тоді беру котрусь із них і намагаюся зануритися в інший світ, але це неможливо, перебуваючи в цьому світі, я вгризаюся в текст, учитуюся в кожне слово, переселяю себе туди, де відбуваються всі ці чудові події, де проблеми неодмінно вирішуються, а зло покаране, але інші думки набагато інтенсивніше атакують мій мозок, думки, від яких я намагаюся затулитися книжкою. Ні, залишається тільки сон, тільки сон є надійним захистом, незважаючи на те, що сон – це борня життя зі смертю, це репетиція смерті, під час якої нема страху заснути, а є страх не прокинутися. Ніч, зазвичай, навіює подібні роздуми. Коли, живучи за містом, бачиш за вікном лише непроникну темряву, то відчуваєшся, наче в космічному кораблі у міжзор'яному просторі, самотнім і всіма покинутим, як тріска на хвилях, ніщо на долонях ночі.

Щоб стати письменником, треба бути глибоко нещасним, і я був ним, це принаймні єдина й цілковито певна ознака, що я таки письменник, хоч мене й не друкували, але мої страждання, біди і трагедії піднімали мене понад натовпом, понад армією графоманів,

укоронованих щастям, але водночас і безглуздим нудотним життям, позбавленим вічності. Страждання для мене відігравали роль кітви, котра стримує корабель на одному місці й не дозволяє йому віддатися волі хвиль, вони змушували дивитися на довкілля примруженими очима з ноткою недовіри, вчили мене бути пильним і не захлинатися надто емоціями, хоча я часто й захищався ними, аби потім картати себе за слабкість. Я ніс свою недолю, мов прапор, твердо вірячи, що доб'юся свого. І туди, куди я прямую, мене супроводжуватиме тільки самотність, і чекатиме теж вона, бо на шляху до зірок ніколи не знайдеш товариства. Я пишу не з приємності, а з розпачу. Але для кого? Може, для птахів, для тих, що співають і будуть співати вже після нас, для тих, що щебечуть у садках дитинячих снів. Там, у далині, блимає тьмяне світло, що це за світло й що воно мені віщує, невідомо, але я вперто рухаюся в тому напрямку. Цілком можливо, що втраплю в якусь багнюку, але якщо не піду, то все життя мене буде переслідувати думка, що там моргала до мене моя зоря. А ще... ще в мене є розбите серце... десь я читав, що кожен письменник мусить мати розбите серце. І воно в мене теж є, розбите й не раз. Але я не шкодую, навпаки – відчуваю неймовірну вдячність тим, хто його розбивав, бо розбите серце – неймовірний дар, який дає потужну насагу, спонукає вилити свої смутки на папір, компенсувати у творчості всі життєві незгоди... Розбите серце – це Келих Грааля, який повертає сторичею вліти в нього кров і сльози, це скарбниця, з якої можна черпати все життя, а серце без таємниць – порожня книжка. Тому плач, ридай, сумуй, страждай, а без цього все намарне, без болю нема саторі. І ось вони, розбивачки сердець, ось вони тут, переді мною в папці, я їм дарую вічність із вдячності за їхні вчинки, бо, заплющивши очі й уявивши собі, що мене чекало б, якби котрась із них подарувала мені своє палке й вірне кохання, я відчуваю глибоку полегкість. Доля мудро розставила все на моєму шляху, навчила бути твердошкірим і незворушним, делікатно копаючи в дупу, коли я зволікав, або стримуючи, коли надто кудись виривався. Бо кожна хвилина нашого життя має свої особливі невідкладні потреби й бажання, які приходять на зміну колишнім, часто їх перекреслюють, змітають, що й гадки по них не залишається, а ми простуємо далі, змагаючись з усе новими й новими бажаннями і потребами, щиро прагнемо здобути щось, а щойно, коли здобудемо, нарешті замислюємося, навіщо воно нам, і так без кінця. І те, чого прагнув учора, уже не потребуєш сьогодні, а завтра ще й дивуєшся – як же я міг цього прагнути? Навіщо воно мені?

3

Наступного ранку після нашої цнотливої ночівлі Ромко з'явився з великим букетом троянд, Уляна розтанула, вони помирилися, і він, на мою неприховану втіху, забрав її до себе. Перед тим вивів мене на подвір'я і запитав, чи між нами щось було.

– А що могло бути? – запитав я.

– І то правда, – погодився він.

А що було б, якби було? Учора я її прагнув, а сьогодні з полегшенням цілую в щічку і кажу «Чао». Та їй, мабуть, теж легше від того, принаймні вона всміхнулася до мене й підморгнула, Ромко здивовано блиснув очима й злегка нахмурився. Потім буде її колупати, але то вже не моя справа.

– Тобі треба дівку з хатою, – каже стрийко Зеньо, опускаючи мене з хмар на грішну землю. – І тоді ти герой. Можеш усіх послати. Дівка з хатою – це чудовий вихід. Хо-хо! Я тобі підшукаю якусь партію.

Женитися? Ще раз? Ні, ні, я хочу назад у той сон. Лютеція кудись мене мала повести... я хочу туди... Я поглянув на стіну й стелю, яку розмалював хитросплетінням зелених гілок, а в гущавині листя й білих квітів зашифрував імена своїх дівчат, котрі, якщо добре не приглянутися, скидаються на галузки чи павутину. Потім, коли котрась приходить до мене, я показую її ім'я, і вона обнімає мене з вдячністю, вірячи, що там лише вона, єдина і найдорожча. Ніхто ще її таким робом не увічнював.

Розділ четвертий

1987. Брюховичі – Львів

1

Чесно кажучи, ще з раннього віку я не любив праці. Праця нищить митця, вважав я і намагався якнайменше приносити їй у жертву свій час, бо найголовніше – творчість. А творчість не вибачає зради. Або ти їй віддаєшся повністю, пірнаєш у неї з головою, або бавишся в цюцю-бабки, і тоді вона до тебе повертається задницею, а ти так і зостанешся вічним невдахою. Я увесь час перебував на межі порожнечі і повноти, намагаючись не занадто відхилятися від цих крайнощів, тому весь сенс мого існування полягав у тому, аби нізащо не стати серйозним членом суспільства, не бути відмінником, не отримати червоного диплома й не опинитися на дошці пошани: «Ними пишається наше місто». Усе, як у листах Бруно Шульца: «Я не надаюся до жодної чесної праці... Я б хотів байдикувати, нічого не робити, валандатися – мати трохи втіхи від краєвиду чи від небосхилу». Мое

фарцування та писання літературних статей для журналів дозволяли цілком добре заробляти на прожиття, але я був лінивим, я волів писати те, що ніхто не буде друкувати, а коли починав писати, то для мене вже не існував оточуючий світ, і лише голод змушував нарешті відірватися від писанини і вирушати на пошуки грошей.

Життя мое складалося зі здобутків і втрат, але якщо здобуте ми приймаємо легко і з розумінням, що воно нам просто належить, то приймати втрати ще треба учитися. І найбільшою наукою тут є вміння приймати кожную втрату без болю, без розпачу, як неодмінний закон природи й земного тяжіння. Я ніколи надовго не засмучувався, коли щось або когось втрачав. Я намагався відразу про це думати як про щось, на що я віддавна сподівався, я переконував себе в тому, що чудово знав, що саме так усе й станеться. Ну й добре, що воно нарешті сталося, зітхав я, а тепер можна рухатися далі. Це не означає, що я все ж таки не вихлюпував свої емоції, але відбувалося це лише на самоті, так, на самоті я відводив душу, поринав у глибини свого розпачу й розмовляв сам із собою, найкращим психоаналітиком, який мені трапився в житті. Звісно, що при цьому в нас була пляшка, без пляшки поринути в себе й змусити себе ж на конструктивний діалог – важко. Зате на ранок я з новими силами брався за роботу й відганяв лихі думки, наче мух.

Я готовий був утратити все, бо наперед усі ці втрати уявляв. Наприклад, уявляв свій стан, якби хата згоріла з усіма моїми книжками й рукописами. Авжеж, я б шаленів, але якби це сталося насправжки, то я вже був готовий до цього, бо всі кола свого пекла я пройшов подумки, і пекло мене більше не лякало. Я ніколи не сумнівався, що я людина щаслива. Навіть у найрозпачливіші хвилини мого життя. Бо вірив, що завтра стане краще. Я ніколи ні з чим не квапився, керуючись мудрою настановою Скарлет О'Гари зі «Звіяних вітром»: «Я не хочу думати про це сьогодні. Я подумаю про це завтра» і не менш мудрою думкою Оскара Вайлда: «Ніколи не відкладаю на завтра того, що можу зробити післязавтра». Я був певен, що мною опікуються вищі й мудріші сили, і все, що трапляється в моєму житті доброго чи прикрого – це все закономірно, проти цього протестувати не варто, краще змиритися й розслабитися. Бути щасливим – це ніколи, ніколи, ніколи нікому не звирятися у своїх проблемах, якщо ваш співрозмовник не належить до тих, хто проблему може вирішити. Не нарікати на особисте життя й життєві невдачі, не сповідатися першому-ліпшому у своїх хворобах. Бо правдивий біль – соромливий, кожен прагне жити, а не вмирати, і хоче бути з тими, хто живе, точніше, з тими, хто всім задоволений чи принаймні всім своїм виглядом демонструє задоволення життям. Віра – один із чинників людського суспільства. Якщо я думаю, що зараз упаду, то впаду, якщо я думаю, що нічого не зможу, то таки не зможу. Якщо я думаю, що мої сподівання мене обманюють, то вони мене справді обмануть. Хто остерігається лиха, з тим лихом трапляється. Демони карають за безпідставні підозри. Просто треба зятати: гарну погоду, як і грозу, я створюю передусім у самому собі, довкола себе.

Я хапався за різні халтури, одного разу навіть переконав голову колгоспу в Дідилові, що його новому корівнику бракує на стінах мозаїки. Корівник був показовим, у ньому все

блищало і світилося. Підлога гладко вигемблювана й полакована. Там була навіть «Кімната психологічної розгрузки». Одне слово – не корівник, а цяця. Зрозуміло, що в таку красу корів не заженеш, тому корови місили болото в загорожі за корівником. У мозаїці я петрав не більше, ніж ті корови, але знайшов кумплів, які петрали, і ми за два місяці ту мозаїку таки виклали. Любо було поглянути – корови, телятка, доярки. Комісія з Києва задоволено кивала. Заробляв я також писанням рецензій на рукописи для видавництва. І коли мене у видавництві «Каменярь» запитали, чи не мав би я бажання допомогти працювати над мемуарами одному солідному генералові, я, звісно, не відмовився. І ось таким чином я опинився в гостях у генерала.

2

Генеральська вілла містилася в Брюховичах, давній відпочинковій місцині. Я сів на ровера, поклав до наплічника кілька книжок і поїхав. Я з вітерцем промчав попри сосновий ліс, а потім уже повільніше крутив педалі тихими безлюдними вуличками і з цікавістю роззирався на довоєнні будинки-люкс та вілли, у яких поселилася нова советська еліта, але за притаманною для цієї еліти звичкою вона все, що можна було закапарити, – закапарила. Хтось вліпив неоковирний хлівець, хтось гараж, а хтось теплицю. На городчиках росло тільки те, що корисне, квітів було мало. Але той будинок, до якого я наблизився, не мав і городчика. Тобто він колись там був, а зараз усе заросло бур'яном, з якого прозирали хирляві півонії й зав'язані вітром польові маки. Хвіртка була відчинена, я увійшов і натиснув дзвінок на дверях.

Але відчинила мені молода дівця. Вона була в халаті, який роз'їжджався на ногах і на грудях, під халатиком вгадувалися боттічеллівські стегна й перса, обличчя мала симпатичне, хоч дещо перегодоване. На голові в неї були папільотки, дівчина витріщилася на мене, як на кролика з крильцями.

– Да-а-а... – протягла вона.

– Я до Василя Григоровича.

– А ево нет. А по какому поводу?

– Я з видавництва, – сказав я й подумав, що бажання заробити зайву копійку в мене не настільки сильне, як небажання спілкуватися з цією персоною.

– А-а, – зраділа вона невідь-чого й відразу перейшла на мову аборигенів: – Ви будете помагати йому писати мемуари? – Я кивнув, відчуваючи, як мое ставлення до дівчини

тепліє. – Прекрасно, заходьте. Він пішов прогулятися, зараз повернеться.

Вона провела мене до вітальні, у якій панував типовий для гнилої інтелігенції безлад, і кинулася згрібати з канапи свої труси й ліфчики. Коли нахилилася до мене спиною, то жоден рубчик не засвідчив, що під халатом у неї є білизна. Мабуть, щойно виповзла з лазнички. За мить вона зникла, а відтак з'явилася в шортах і блюзці. Сіла на канапі навпроти мене й улаштувала допит: хто я, що я, чим займаюся. Я, звісно, розписав себе в неймовірно привабливих барвах, хизуючись неабияким літературним досвідом у написанні мемуарів, авжеж, воєнних також. Коли я говорив, вона уважно мене розглядала, хоч, може, слухала не настільки уважно. Урешті встала й сказала, що приготує каву.

Генерал, рухливий худорлявий чоловік років сімдесяти, увійшов бадьорим кроком до вітальні, потиснув мені руку й сказав, що дуже радий, що доведеться працювати з молодого людиною, бо перед тим йому прислали старого пердуна, який його неймовірно діставав своїми уточнюючими питаннями і не мав ані краплі фантазії у своїй пустопорожній голові. Згадка про фантазію мене напружила, у мене виникла підозра, що мемуари міститимуть вагому домішку фікції.

Генерал запросив до свого кабінету. Він розмовляв українською з елементами суржику і, мабуть, це була ще одна суттєва причина найняти секретаря. Інша суттєва причина – дати раду цілій купі книжок, що красувалися стопками на письмовому столі, а деякі лежали ще й на підлозі. Тут була історія «великої вітчизняної» в кількох томах, а також різноманітні мемуари інших військових. Генерал запропонував мені сісти за стіл і підсунув кілька аркушів паперу, на яких було детально виписано план спогадів, починаючи з дитячих літ. Біля кожного пункту вказано ту чи іншу книжку мемуарів і сторінки. Так от, як я буду працювати? Тупо цупити з інших книжок? Я запитав, що я повинен робити з цією літературою. Генерал пояснив, що писати ЙОГО спогади я буду за чужими спогадами, а вкінці, коли вже все буде написане, будемо разом правити. Головне – все це описувати своїми словами і якомога простішим стилем.

– Ви Брежнєва читали? – запитав несподівано. Я кивнув. – Ось приблизно такий стиль. Простий, діловий, деколи з гумором. Леонід Ільїч же ж талановитий стиліст?

– Так-так, – погодився я з готовністю, помітивши його допитливий погляд, – він дуже талановитий оповідач. Шкода, що так скупко все описав. Міг би й ширше.

– Це правда. Але ми все зробимо далеко не скупко, а ширше, глибше й вагомніше. Так?

– Як скажете.

– Тоді берімося до роботи.

У цей час дівчина принесла каву.

— Ви вже знайомі? — поцікавився генерал. — Це моя онука Юлія. — Він зачекав, коли вона вийде, і додав: — Зараз я вам надиктую про моїх батьків, про мое дитинство, бо цього ви тут не знайдете, — він поплескав по стопці книг. — Будете писати від руки. Потім удома... ви маєте друкарську машинку? Це добре. Я терпіти не можу цокання друкарської машинки. Отже, потім удома будете передруковувати. Хоча можете й тут, коли мене не буде. Та-а-ак... з чого почнемо... Ага... мій дід походив з Полісся...

Генерал неспішно човгав у своїх теплих пантофлях з кутка в куток і диктував, а я старанно нотував усю ту каламуть, яку він мовив засобами свого канцелярсько-штабного словникового запасу. Час від часу він зиркав у котрусь із книжок, звідки стирчало мільйон закладок, і додавав чергову цитату до свого безсмертного тексту. Я з жахом усвідомлював, скільки на мене попереду чекає роботи, адже все це доведеться передруковувати, а тоді правити й знову передруковувати. А його ненависть до друкарських машинок, мабуть, цілком зрозуміла — сидів наш генерал цілими днями в штабі, ото його ті машинки й задовбали. Не гуркіт гармат, не вибухи снарядів, а машинки.

Тобто я займався тим, що позичав у інших авторів, мабуть, таких самих генералів, їхні глибокі роздуми, позичені ще в когось. Генерал, щоправда, потім перевіряв, чи не надто значні збіги в текстах та чи дотримуюся я однакового стилю. Проте він мені не дуже докучав, приїжджаючи лише раз на тиждень і завозячи продукти, багато з яких були на ту пору дефіцитом. Значно частіше мене провідувала його онука. Вона крутилася по хаті, вдаючи, що чимось зайнята, та час від часу цікавилася, як посувається робота. Нарешті не витерпіла і запропонувала піти на озеро. Я подумав, що невелика розривка не зашкодить, і погодився. Юля збрала щось перекусити й випити, спакувала те все у наплічник і почепила мені на плечі. Сама несла скрученого коцика.

Озеро містилося серед лісу, людей було мало. Ми розташувалися на піщаному березі, купалися й засмагали. Але коли двоє молодих тіл лежать поруч, то мимоволі їхні руки розпочинають зближення, а відтак ми вже цілувалися, хоч і дуже скромно. Коли пристрасть взяла гору, я запропонував піти до лісу. Ми згребли усі манатки, знайшли невелику галявину, постелилися й там уже, не криючись, кохалися під відкритим небом, відчуваючи, як сонце пестить наші тіла. Потім ми пили вино й реготали невідомо з чого, а ввечері, повернувшись додому, продовжили наші любові, які відтоді уже тривали регулярно. Таким чином, проживання на генеральській віллі стало не тільки корисним, але й приємним. Надто, що в генерала була встановлена потужна антена, яка ловила не лише Польщу, а й Швецію.

Юля навчалася в університеті на юридичному і мала відповідне товариство вищого лету, до якого мені було як до неба рачки. Вона чесно призналася, що зустрічається з сином судді, який уже працює помічником у суді, і збирається за нього заміж. Але з ним не спить. Мене це здивувало, і я не повірив. Але вона пояснила, що він ще дівич, дуже соромливий, і вона не хоче його шокувати тим, наскільки вона просунута в сексі. Водночас вона

наперед смакує, як буде його розбещувати, а поки що розважається зі мною. Я не мав нічого проти, моїм завданням було тільки вижити в цьому засраному світі, у цій гноївці, у яку мене кинула доля. А щоб вижити, доводилося призвичаюватися до всього, що мене оточувало, мімікрувати, удавати сіреньку пташку, не рипатися й не шукати собі клопоту на бідну голову.

Отак я плив і плив, плив без кінця за течією, і якщо хтось думає, що ми перебуваємо зараз на одному й тому самому місці, то помиляється. Ми ніколи не перебуваємо тут і зараз, ми весь час у русі, у вічній плавбі небом води, у боротьбі з хвилями і припливами, дорогою багато хто з нас іде на дно, знесилівши й утративши віру, тисячі й тисячі позад нас розпачливо змахують руками, намагаючись ухопитися за промінь сонця чи за пір'їнки тривожних птахів мовчання, і зникають у нуртах безмежного океану. І ми з тобою теж пливемо назустріч великому невідомому, яке ледь-ледь мріє на обрії, але врешті-решт і нас чекає те саме – знесилення, змах рук, промінь сонця у жмені і бульбашки на поверхні води.

Там, на самому дні, руки наших пращурів, перетворені на зелені водорості, вигойдуються, тягнучись до поверхні, їхні тіла, замулені в піщане дно, творять неспокійні пагорби, які увесь час пересипаються, міняються місцями. Краще не дивитися в ту темну глибіню, бо їхні очі можуть загіпнотизувати й покликати скоріше, ніж тобі призначено. Я не зазірав у глибіню, бо я боявся глибини і висоти, але засинаючи часто уявляв себе потопельцем, що мирно лежить на пухкому дні, оповитий барвистими пагонами, і дивиться вгору, туди, де просочується світло, мовби очікуючи потаємної звістки від когось незнаного. І так мені було затишно в тих моїх мареннях, що я швидко засинав, а небавом переселявся в інші місцини, з яких найдужче мене вабило те місто, затоплене в ніч, як на дні підземного моря, що ніколи не бачить світла сонця.

– Коли я з тобою кохаюся, – каже Юля м'яким голосом, – на згадку спадає шокуюча правда, що людина на 85 відсотків складається з води. І тоді мене проймає страх: я боюся втопитися в тобі, влитися в тебе, наче струмок у річку, і щезнути. Коли ти виходиш із берегів, я захлинаюся...

У сутінках її тіло розквітає, мов мак, голос дзюрчить, струменить, затихає, тихо так скрапує мед із налитих по вінця вуст, що шукають одні одних.

Я звернув увагу, що в генеральському домі збереглися ще старі польські меблі, посуд, килими й доріжки, було кілька альбомів з фотокартками, але, вочевидь, не

генеральськими, а довоєнними. Сумніву не було, що генерал заселився в дім, який належав заможній родині, відтак мене зацікавив стрих. На старих стрихах можна знайти чимало цікавого, але я сам туди потрапити не зміг, бо він був замкнений на масивний замок, а ключа я не знайшов. На щастя, Юля не мала нічого проти, щоб я туди дістався, й показала, де генерал ховав ключ – у супниці, що пишалася червоними маками в серванті. Юля й сама ніколи не була на стриху, то ми полізли драбиною нагору разом. Стрих був захаращений безліччю ще старіших меблів, аніж у покоях – креденси, шафки, накладики, був навіть доволі громіздкий горіховий секретер з безліччю менших і більших шухлядок. Кожну з тих шухлядок я обстежив, але окрім старих квитанцій, рахунків, марок, сірникових пуделок, конвертів і стопки папірчиків для папіросів нічого не виявив. У кутку було звалище книжок та часописів – переважно польських, але траплялися німецькі та українські. Здебільшого вони стосувалися медицини і техніки, тому я нічого цікавого для себе не знайшов, окрім газет. За своєю несподівано я намацав шинку на лікоть завдовжки у закіпченій марлі. Вона апетитно пахла.

– Не думаю, що твій дідо вудив шинки, – сказав я.

– Ніколи такого не чула, – здивувалася Юля. – Що ти хочеш з нею зробити?

– Цікаво, чи вона збереглася.

– Дурний? Та їй бозна скільки років! Мабуть, ще до війни повісили.

– Вона вічна, – сказав я.

Ми спустилися на кухню, я розгорнув марлю і врізав шматочок шинки. Вона добряче всохла, але на смак їй нічого не бракувало. Юля дивилася на мене вираженими очима й навідріз відмовилася пробувати цей смаколик. Я з'їв ще шматочок і сховав шинку в заморозник. На язика в мене був смак 1930-тих років – причастя львівською Атлантидою.

Однак стрих не переставав мене манити, мені все ще здавалося, що я на щось там натраплю. Я знову почав переглядати альбоми, але тепер зазірав і на зворотний бік карточки, де часто було щось написано. Хтось комусь пересилав їх і при цьому коментував чи вітав. Під тими привітаннями зазвичай були тільки сухі імена, але траплялися й прізвища. Скидалося на те, що родина, яка тут мешкала, належала до мішаного українсько-польського кола. А якщо так, то, може, не всі виїхали, і я зможу довідатися щось більше. Альбомів генерал не спалив, то, може, не спалив і старих паперів, листів. Недавно знайомий робив у себе ремонт і під підлогою знайшов щоденника колишнього власника помешкання, де були записані всі його походеньки. А що як і тут міг хтось заховати цінні папери?

До кого б я міг звернутися за порадою? І тут знову сплила мені на гадку пані Аліна, знайома моїм читачам за «Дівами ночі». Чесно кажучи, я не бачив її кілька років і не

уявляв, як вона поживає, хоча трохи за сімдесят – не такий уже й вік, щоб переселятися до родинного гробівця. А те, яку неймовірну кількість людей вона знала з довоєнного Львова, давало надію, що когось вона зможе на тих світлинах упізнати. Я зателефонував їй і з радістю почув фонтан емоцій та дорікань, що я про неї забув і відцурався від її Школи кохання. Того ж дня я опинився у неї в гостях. Будиночок на Кривчицях не змінився, і привітав мене той самий кудлатий Мопсьо, який любить усіх облизувати, і хвіртка так само сполохано зойкнула. Я натис на дзвінок, двері відчинила дівчина з русавою косою. Я сказав, що мене чекає пані Аліна.

– Справді? – чогось хихикнула дівчина, змірявши мене поглядом з голови до ніг. – А як мені вас відрекомендувати?

Мені не хотілося нічого зайвого про себе казати, тому бовкнув:

– Юрко з альбомом.

– Альбомом? Яким альбомом? – витріщила вона свої чудові оченята так, мовби я згадав не про альбом, а про дресированого гіпопотама.

– Мальованим.

– Пхи... Які ми гонорові! – Вона крутнулася на підборах і зникла, а за хвилю вернулася й без слів провела мене до вітальні.

Пані Аліна виплила до покою, мов королева, у розкішному білому халаті з золотим тисненням. Вона практично не змінилася, була така сама вертка й балакуча. Я поцікавився, як процвітає її Школа.

– Ох, Юрцю, ще тягну, хоч мені вже то трохи тяжко. А кинути не можу, бо такі люди в то всьо закручені, що можуть бути клопоти. А ви як? Далі шукаєте роботу?

– Та ні. Уже знайшов. Помагаю писати генералові мемуари.

– І то все? А куди зникли ваші письменницькі амбіції?

– Лишилися при мені. Пишу в шухляду.

– І знову все зашифруєте в метафори та асоціації? Я інколи думаю, що така література колись буде мати навіть більшу цінність, ніж та, що буде писатися в лоб. Хоча мій досвід підказує, що для тирана поет, який оминає політичні теми, рівно ж небезпечний, як і той, хто відверто кличе до бою. Е, та не буду вам голову морочити. З чим прийшли? Бо не вірю, що просто так, аби лише провідати стару схоровану бабцю.

І тоді я показав їй альбоми з фотографіями, які прихопив із собою. Пані Аліна уважно їх розглянула, і я навіть не здивувався, коли вона сказала, що багатьох осіб з цієї колекції знала особисто й дуже близько.

— Я вам скажу, що то за родина — то родина графа Дуніна-Борковського. У тому роду були українці й поляки, були там запорізькі козаки, був полководець короля Карла П'ятого, був навіть один, як казали про нього, упир, були письменники і колекціонери мистецьких річей, і був добрий мій знайомий, львівський воєвода Петро Дунін-Борковський. Петрусь... — Вона мрійливо закотила очі, потім додала: — Усі вони повиїжджали, а я, бідна, не маю з ким згадати старі часи.

— Геть усі виїхали? — перепитав я. — Бо, власне, я хотів це з'ясувати.

— А де ви ці альбоми взяли? — Я пояснив. — А-а, в Брюховичах? О, та то якраз вілла пана графа. А той генерал, скурвий син, її загарбав. І кажете, що там ще повно старих річей? А-а то злодійня французата! Знаєте, що я вам скажу... є одна поважна пані, яка нікуди не виїхала. Вона ще живе. Я, правда, з нею погнівалася... точніше, вона зі мною... і, як завше то буває — через хлопа. Уже не згадаю, хто в кого відбив... вона в мене чи я в неї. Вона є на цих світлинах. О, прошу дуже.

І вона показала вродливу дівчину в спортовому теплому костюмі на лижах.

— Рената... Реня... так ми її кликали. Вона теж з роду Борковських, і, між іншим, часто була на тій віллі. Там відбувалися незлецькі бали з феєрверками. Але нащо вам то всьо ворушити? Нащо вам ті всі люди?

— Мені здається, що вілла мусить ховати в собі таємницю.

— Гадаєте знайти скарб?

— Хотілося б, але то марні надії.

— Ну, то ось вам адреса Рені. Скажете, що я її вибачаю... — Вона замислилась. — Чи прошу вибачення?... Гм... Одне з двох. Але ви скажіть, а вона поправить. То така нендза,[7 - Нендза — біда, злидні.] що всьо пам'ятає.

— Вона, часом, не графиня?

— Ну як вам сказати... дочка графа. Але вийшла заміж за інженера, родина від неї відмовилася. Помирилися лише перед війною. А чоловіка її забрали до війська, і він згинув у Катині. Мала двох синів, обидва виїхали до Польщі не так давно, а звідти — до Америки. Тепер живе сама.

Я не став зволікати і, поцілувавши руку пані Аліни, подався на Новий Львів. Пані Реня мешкала в маленькій старенькій хатині з невеликим садом. У саду копошилися кури. Худенька жвава літня жіночка сипала ім зерно й примовляла. Я зачекав, коли вона обернеться, і привітався. Потім передав вітання від пані Аліни й сказав, що вона все вибачає.

– Вибачає! Вибачає? – аж захлинулася від обурення жінка. – Вона мене вибачає? Та то вона в мене повинна просити вибачення!

– Ой, я все наплутав, – заторохтів я, – вона, власне, й просила її вибачити. Не казала, за що, то я й помилився.

Господиня перевела дух і запитала:

– І ви задля того мене навідали?

– Ні. Хочу вам показати деякі світлини.

– Ага... – Вона хвильку роздумувала, відтак кивнула: – Тоді ходімо до хати.

Я слухняно пішов за нею. В хаті було чисто прибрано, на столі стояла стара ваза з квітами. Ми сіли до столу, і я виклав перед нею альбоми. Пані Реня не могла натішитися, вона виймала світлини, обертала їх другим боком, голосно зачитувала. Тут я подумав, що не попередив, що мушу їх забрати назад, а вона може подумати, що я хочу їй віддати. Але, на щастя, вона все зрозуміла правильно, і коли переглянула, відсунула їх від себе.

– Світ, який зник без сліду разом із тими людьми, – у її словах вчувалася гіркота, а в очах зблиснули сльози. – Я вас кавою пригощу. Ви мені таке свято зробили.

Вона пішла до кухні й хвильку бренькала начинням. Повернулася з двома горнятками, потім принесла печиво і пляшку вишневого лікеру, який сама й зготувала. Нарешті настала пора розпитати її про віллу. Вона була неабияк здивована, що я там зараз живу, і я навіть мусив поклястися, що я не генеральський син. Ба більше – я їй показав свій паспорт, аби вона переконалася, що з таким прізвищем генерали траплялися вкрай рідко. Тоді вона розпружилася й розповіла, що справді не раз бувала на віллі, часом по кілька днів жила.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=33165719&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Мішігін – дурень.

2

Вагилевич Іван – (1811, с. Ясень біля Рожнятова на Станіславівщині – 1866, Львів) – поет, етнограф, громадський діяч. Священиком УГКЦ був лише з 1846 до 1848, а відтак перейшов на лютеранство. Писав українською, польською та чеською. Велику вартість мають його етнографічні праці, досі не зібрані.

3

Головацький Яків – (1814, с. Чепелі біля Бродів на Львівщині – 1888, Вільно) – поет,

мовознавець, етнограф, історик, священик УГКЦ, громадський діяч. Автор цікавих спогадів та подорожніх записок.

4

Накаслик – тумбочка.

5

Громниця – свічка.

6

Жарівка – лампа.

7

Нендза – біда, злидні.